

Dr. K. Ozvald

Za vsak dan

I

Za vsak dan

Zbral

dr. K. Ozvald

I

1923

Izdala in založila Družba sv. Mohorja na Prevaljah

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja na Prevaljah

Dovolilo krško knezoškofijstvo.

D M38b

5242823

16.1.2013

Tebi za vodilo.

»Žalostno in dolgočasno je dandanes življenje zlodeja. Kaj početi? V lenobi in brezplodnem premišljevanju teko dolgi dnevi. Kar je bilo treba opraviti, je opravljeno; noben služabnik satanov bi ne pohujšal ljudi tako korenito, kakor so se sami pohujšali... Vlekel sem nekoč v potu obraza koleselj pohujšanja; zdaj mi še zadaj ni treba porivati in komaj ga dohajam s to šepavo nogo.« (Ivan Cankar, V mesečini. Zgodba iz doline šentflorjanske.)

Zlodej nam torej očita, da smo se sami pohujšali: sami da nosimo odgovornost na svoji duši, če je doba, v kateri živimo, do mozga prekvašena z duhom grobega uživanja, z nečloveško sebičnostjo pa z ogabnim medsebojnim sovraštvom, ko se v prah teptajo svetinje človeškega bitja in žitja... A mi se radi izgovarjamo in zagovarjamo z — vojno, češ, res je tisto, kar je božjega v človeku, danes v enem manj, v drugem bolj zasuto z vsakojakim gramozom in naplavom, toda vse to da so le neljube posledice vojnih let.

No, kdo je v istini kriv, če človek naših dni velikokrat res ne zasluži tega imena, to ni danes najbolj pekoče vprašanje. Veliko važnejše, glavno nam mora biti zlasti vprašanje, kako bi se dala izpod ruševin zopet spraviti na dan in čimbolj razpihati tista iskra, ki tvori votek bitju in žitju človeka — ljubezen do bližnjega. Da bi bila ta iskra umrla, kdo neki bi se upal le rahlo dotakniti take bogokletne misli! Saj bi te iskre pač nobena povodenj ne mogla čisto pogasiti — ker bi v tem bila človeku iz duše izrvana tista vseskozi naravno in že nekako od rojstva vanj položena zavest, da si v svojem življenju korak za korakom vezan na sočloveka.

Pa porečeš, da je težko, da je nemogoče v hudih časih, ki so prišli, jemati v obzirnost še druge, tuje ljudi. Srajca da je pač bližja od suknje, kdo bo zameril!

Pa — ni nemogoče. Ljubi moj, treba ti je samo nekaj vere vase! Nobena reč namreč ni težka, če veš, kako jo je treba v roke vzeti. In tale knjiga, ki jo imaš pred seboj, bi ti hotela biti posestrima, verna svetovalka ter ti docela nevsiljivo oznanjati modrost sožitja z drugimi ljudmi. Je v njej nabrano cvetje, ki so ga natrgali veliki in največji sinovi pa dobrotniki človeštva po čudovitih gredicah svojih globokih duš.¹

Prireditelj pa ni knjige zamislil tako, da jo čitaš po vrsti stran za stranjo, ampak da jo bolj poljubno odpreš, rekel bi, kjerkoli in kadarkoli, ter se skušaš za hipec zamisliti v duha tistega mesta, kjer si pravkar odprl. Od morebitne misli, da bi to ali ono bilo zate ‚previsoko‘ povedano, pa se nikaner ne daj begati, ampak odpiraj knjigo vsekdar z zavestjo lastne moči, po besedah:

O, jaz sem bogat —
pomagaj, pomagaj mi dvigniti
moje duše zaklad!

O. Župančič.

V Ljubljani, o veliki noči 1923.

Prireditelj.

¹ Iz sv. pisma je tukaj uzetih le par mest, ker se bo globoka in bogata modrost njegova o priliki dvignila v posebni knjigi.

Tuj greh.

Molčanje lepo res je, modro delo,
ki misli: kar ne peče te, ne gasi!
Z njim človek sitnosti ne nakopa si,
celo koristi svoje bo imelo.

A vendar, bratje, meni bi se zdelo:
molčali smo dovolj — prišli so časi,
da jasna, krepka se beseda zglesi,
ki reče: to je črno, to je belo!

Da vse nam gre na robe, kaj je krivo?
Povedati je treba to med brati:
molčanje naše prepotrpežljivo.

Čas je, da že prestanemo mežati;
pomislite, vam priporočam živo:
tuj greh na grehe drugih je molčati.

Josip Stritar.

Steber slovenske domovine.

Slovenska kmetica, še vedno te premalo spoštujemo.
Pridna si pri delu, vedno si v skrbeh, da bi se ne podrl kak
vogel hiše. Malo imaš od življenja, uboga si mučenica! A
tvoja je vendar zasluga, da je tlačena in raztrgana slo-
venska domovina skupaj ostala. Te domovine prvi steber
si ti, slovenska kmetica, ki spiš navadno v slami in pod
raztrgano odejo ter ješ, kar možu in otrokom ostane.

Dr. Ivan Tavčar.

Kraljična — tudi po duhu.

Nisem prišla zato na svet, da bi z drugimi vred so-
vražila, ampak da bi z drugimi vred ljubila.

Antigona.

Narodna modrost.

Poštenje — življenje.

Gost v hišo — Bog v hišo.

Srednja pot — najboljša pot.

Kdor tebe s kamnom, ti njega s kruhom!

Slovenski pregovori.

Odpusti en tuj greh in Bog ti bo odpustil dva tvoja.

Ruski pregovor.

Ako mi ne moreš pomoči, pa mi vsaj ne delaj neprilik!

Srbski pregovor.

Za narodov blažor.

Čujte, kaj govori dr. Šipelj v povesti »Ptički brez gnezda«: »... Vsi delujejo za narod. Uspeha tega svojega delovanja pa nikdar nikdo ne pretehtava in naroda je vedno manj, in kar ga je, je vedno bolj piškav... Imam deset otrok. Sami ob sebi niso otroci nikaka zasluga. Ali resno se trudim, da jih vzredim in vzgojim v zdrave, delavne, poštene ljudi. Če bo božja volja — pomislite — deset dobro vzgojenih in sposobnih ljudi bom dal narodu! Koliko pridnih rok, bistrih glav, usmiljenih src! Poglavitno je vendar, kaj ne? — kakšni so ljudje, ki tvorijo narod: da so v korist človeštvu in ne mu v breme!...«

Fr. Milčinski.

Verižnikom.

Naglo nagrabljeno bogastvo se manjša; počasi, s poštenimi rokami nabrano pa se množi. —

Kdor žito skriva, je preklinjevan med ljudstvom; blagoslov pa bo rinil na glavo poštenega prodajalca.

Knjiga pregovorov (v sv. pismu).

Zlato in jeklo.

Moje vse! — zlato je reklo,

moje vse! — dejalo jeklo.

Zvabim vse — zlato je reklo,

zgrabim vse — dejalo jeklo.

Puškin (prevedel Janez Mencinger).

Zlate resnice.

Grd, da ni gršega, je pijanec, ali sedemkrat grša je pijanka.

Kriva vzgoja otrok je slabih časov mati.

Tudi beseda človeka ubije.

Kjer nobene postave ni, tam veljajo same pesti.

Denar se lahko povrne, dobro ime pa težko ali nikoli ne.

Časi so prav taki, kakršni so ljudje.

Šiba naj bo zdravilo, ne vsakdanje kosilo za otroke.

Potrpežljivost rožice sadi, jeza pa trnje.

Ne, kjer dobro živijo, ampak kjer se dobro zadržijo, tam je dobra služba.

Čast in služba človeka premeni, pa ga malokdaj poboljša.

Anton Martin Slomšek.

Čujte, kakor da je nas poznal!

— — — To trapoglavo
 pijančevanje smeši nas¹ drugod
 pri narodih na vzhodu in zahodu,
 ki nas lahko nazivljejo pijance;
 in prilog ta, priklopljen k našemu
 imenu, jemlje vrednost našim delom,
 pa naj si bodo še tako velika.

Hamlet.

Razlika.

Grešijo vsi ljudje. Razlikujejo pa se med seboj po tem, v koliki meri jih po grehu peče vest.

Alfieri.

Narodni pregovori.

Če ni vreden, pa je potreben.

Druge uči, sam pa ne stori.

Kar iz srca pride, k srcu gre.

Kmet blizu mesta ima vse napake kmeta in mestjana.

Sam zase — ko prase.

Sita vrana lačni ne verjame.

Trdo na trdo se rado razruši.

Ti zame, jaz zate, Bog za vse.

¹ = Angleže.

Župan.

Postava zverinam je nova podana,
 zatorej si volijo urno župana;
 pa kaj jim volitve koristile so,
 na vrbi nam sraka razlaga tako:

Zbero si m e d v e d a ; al medved je mrha,
 zarobljen in kosmat od pete do vrha;
 budil z godrnjanjem prezgodaj jih je
 in s tacami sodil, pravično al ne.

In koj se oglasi jih sto:
 le-ta nam županil ne bo!

Zbero si j e l e n a ; pa on rogovili,
 prevzetan povsod med prvake se sili;
 z rogato glavico je pač darovan,
 al v glavi ošabni je malo možgan.

In spet se oglasi jih sto:
 le-ta nam županil ne bo!

Zbero si r j a v c a , iz šume lisjaka,
 na katerem krivična je sleherna dlaka;
 kupaval je sam in prodajal je sam,
 da z ljudsko krvjo si napolnil je hram.

In spet se oglasi jih sto:
 le-ta nam županil ne bo!

Zberejo si z a j c a ; al zajec neveden,
 za skrb in za čast domovinsko nevreden,
 ni poznal postave, se slednjega bal,
 ponoči je kimal, podnevi je spal.

In spet se oglasi jih sto:
 le-ta nam županil ne bo!

Zberejo si k o s a potem gospodarja;
 al kos pa ošabno povsod se ukvarja,
 žvižgaval jim vedno z enih je strun,
 skoz okence vsako potikal je kljun.

In spet se oglasi jih sto:
 le-ta nam županil ne bo!

Zberejo si o s l a ; pa osel zabiti
nobene povšeči ni znal obrniti;
z ušesi le miĝa in v prahu leži,
a kjer se povalja, tam dlako pusti.

In spet se oglasi jih sto:
le-ta nam županil ne bo!

Zberejo si p a l č k a ; al on je skakavček,
natihoma leta, priliznjen hinavček.
Zverino je dražil, unemal prepir,
pobeĝnil iz loze je ljubljeni mir.

In spet se oglasi jih sto:
le-ta nam županil ne bo!

Od takrat zverina, tako zapeljana,
po svetu širokem si išče župana.
Če praveĝa bo pripeljala na dom,
prijatljji, sporočil al pisal vam bom.

Miroslav Vilhar.

Imenitna kupčija.

Piškur je gnal kravo na semenj, pa je bila premršava in je ni prodal. Jezen jo je pognal spet proti domu, vstric se mu je gugal mešetar Matijc, oba sta bila okajena in sta preklinjala, da je kar treskalo.

Pa jima zastavi pot debela krastača, košato se je ščeperila sredi ceste, in ko se je Piškur zadril vanjo: »Krota, bežil« — ji še mar ni bilo, da se umakne.

Piškur je bil nasajen, krastača ga je dražila, dražila ga je krava, da je ni prodal, in je zarenčal in rekel: »Matijc, mešetar in slepar, na, kroto požri! Če jo požreš, bo krava tvoja.«

Matijc je debelo pogledal, zgrabil je Piškurjevo roko in lop! vanjo udaril, da se Piškur ne bi skesal, pa je kupčija držala. In je pobral krastačo, zavihal ustni, stisnil nos in dolgih zob hrustnil v ĝnus. Pa komaj je hrustnil, že je spoznal, da ji ne bo kos krastači, in kakor se je silil, želodec se je upiral in na čelo mu je stopal pot.

Pa tudi Piškur je bil v škripcih. »Glej ga, sleparja, kako baše!« si je rekel. »Kaj če nagnusnik, kakršen je, res požre kroto, jaz pa brez krave domov!«

Matijcu se je ustavilo; če bi šlo za deset krav, ne grižljaja ne bi več spravil doli. Pa je zarezal v Piškurja:

»Piškur, berač lačni, ali ti je hudo za kravo, kaj? Koliko mi daš zanjo? Na, pol je še imam krote, požri jo, pa odstopim od krave, ker se mi smiliš, da ne boš tepen doma!«

In Piškur je kar popadel krastačo, kolikor je je še ostalo Matijcu, in jo je pogoltnil.

Tako sta dva Butalca snedla vsak pol krastače in nista vedela zakaj.

Fr. Milčinski.

Notranji glas.

Nepokojni vi ljudje!
V daljno strmo visočino,
v brezen temnih globočino
vam uhajajo želje!

Eno je potrebno le:
skrbi zase, ljubi brata,
dvigni ga, odpri mu vrata,
a sodnik naj bo — srce!

Fr. Levstik.

Narodni pregovori.

Tuja zemlja ubija človeka.
Bogat umrje, reveža pa Bog vzame.
Z ljudskimi rokami je lahko gade loviti.

Sedem najgrših grehov.

Šest reči je, ki jih Gospod sovraži, in sedma se mu studi v dušo: prevzetne oči, lažniv jezik, roke, katere nedolžno kri prelivajo, srce, ki hudobne misli pase, noge, ki takoj za grehom tečejo, krivo pričo in onega, ki med brati razprtije trosi.

Knjiža pregovorov (v sv. pismu).

Lisica.

Kurice — stojte,
nič se ne bojte,
tetka prišla je k vam po slovó:
obrije si glavo,
pojde v puščavo,
rožni tam venec prebiral bo;
skorje drobila,
vodo bo pila,
k nebu, kot ve, se ozirala bo.
Kurice — stojte,
nič se ne bojte,
tetka spokornica jemlje slovo.

Oton Zupančič.

V zidanici.

»... Ne veš, da martinujemo? Nocoj ga bomo krstili, če je božja volja...«

Možje so si napravili tobaka in Bojic pravi: »Star kotar sem, pa vendar ga rad piti dajem. Človeku na stare dni od vsega, kar je imel, ne ostaja nič dobrega, kakor ta božji dar; vse prejme sin ali hči.«

Radivoj vpraša: »Pa vendar ne obdelavate sami? Le vino je menda Vaše, kolikor si ga izgovorite.«

»Kaj še,« pravi starec, »vinograd je moj; v zemljo ga s sabo poneseš, ko bi le mogel ali hotel. Kakor hitro pride nevesta ali zet k domu, niso starši več dolgo z njima pri mizi; to je tako gotovo kakor amen. Pri nas je malo hiš, da bi se ne delili.«

»To ni lepo,« rečem jaz; »pri nas skupaj žive do smrti.«

»Tako je le; kaj pa čemo?« odgovori on. »Svet je hudoben; mladi ljudje radi zaničujejo starega človeka. Ne pomislijo, da stara kost je modrost. Vsak oče si izgovori kos vinograda sebi v last, da ga uživa in dene, kamor hoče.«

Fr. Levstik.

Begunci.

Deseti bratje, sestre desetnice romamo po svetu, brez doma, brez strehe, v vse vetre razkropljeni, zaznamovani in obteženi s pečatom, ki nam ga je vtisnila nesreča in neusmiljenost, ne naša krivda ne naši grehi, s pečatom: Tujci, begunci!

In ko smo tako ubogi in bedni kot pred tisoč in tisočimi leti otroci izraelski, ki so posedali ob rekah babilonskih in jokali glasno, ko so se spominjali Siona svetega, zemlje očetne in krajev domačih ter so na vrbe obesili citre in cimbale, glaseče se zvonko v dneh prejšnjih ob njih srčnem veselju, ob njih kipečih radostih — ko smo tako ubogi in bedni, govore tudi nam: »Dajte, zapojte nam pesem iz vaših dežel, o vinogradih vaših, o poljih, o Brdih, o oljki, o morju, o vaših gorah, o delu vašem in vašem veselju.«

A kadar so rekali tujci otrokom izraelskim: »Zapojte nam katero svojih pesmi sionskih«, kako so odgovarjali sinovi izraelski, tujci med tujci?

»Kako bi naj peli pesem Gospodovo v tuji deželi?«

In mi, kako naj pojemo mi?

Zapeti bi mogli edino le to:

Domovi naši so razdejani, razrušene razvaline, pogorišča najžalostnejša. Vinogradi naši, radost nam in naš ponos, razkopani, razgrizeni od steklih psov, lajajočih, tulečih šrapnelov. Oljke, miru znanilke, tihe, ponižne naše krotkosti znamenja, požgane, s koreninami izkopane. Polja od konjskih kopit pomandrana, za leta in leta pomorjena. Uničeno vse delo je naših rok, iz naših žuljev, iz naše moči, iz naše krvi porojeno... Le morje poje še večni svoj spev. O čem zdaj pač peva? O naši bedi, o našem trpljenju, o beganju našem po svetu nemilem? Le gore še naše stoje, še bolj onemele, groznejše še okostenele. Strme na razdejanja grozo pod sabo, krog sebe. Srde se v trdem svojem osrčju: »Človek je to storil, po božji podobi ustvarjen? Človek, ovenčan in kronan z razumom? Človek, s srcem čutečim oblagodarjen in blagoslovljen? Je li mogoče? Kako je to strašno mogoče?«

In če bi peli, bi peli še eno:

Gorje mu, kdor je iz doma izgnan,
gorje mu, kdor je po svetu pognan,
gorje mu, kdor je tujec povsod,
gorje mu, ki vsak mu pisač je gospod.

In če bi še peli, peti bi mogli le pesem gladnih naših otrok, v tujini mrjočih. Peti bi mogli le speve solza, speve le jokajočih.

A vera naša? — zvedavo nas vprašate — vera v ljudi, v src usmiljenje, dobroto? Dejali jo v grob smo. Bode li vstala kedaj od mrtvih? Ena le bila je velika noč. Pride pa še za nas kedaj katera?

In upanje naše?

Veja natrta, da vsi se listi suše; bolnik, ki vsi so zdravniki ga že zapustili, vsi ga obsodili že: »Umri!«

In naša ljubezen?

Kot dnevna svetloba se zlíva vsa v solnce nazaj, od koder je prišla, kjer ji je vir in začetek, kjer je življenje dobila — tako hrepeni in se zlíva naših src ljubezen iz vseh krajev sveta, kjer romamo, blodimo, kjer trpimo, le k tebi, edino le k tebi,

domovina, o domovina!

Ksaver Meško.

Gíbalo človeštva.

Borba za pravo, upor proti pravu — to sta dve sili, ki gibljeta človeštvo.

Aleš Ušeničnik.

Zimska romanca.

Gospod sodnik! Prijetno tu pri Vas.
 Ej gorka peč, ej ljuba ti toplota —
 ko godci godli bi okrog života!
 A druga pela v koči tam pri nas je.
 Kot zdajle brilo je krog prhle kože,
 na oknih led je vence vil cvetoče.
 Na smrt je bolna ona mi ležala,
 ki črvom lačnim je življenje dala.
 In jaz doma, gospod sodnik, brez dela,
 brez dela pa nas eden nima jela ...
 Odrveni, okameni že s časom
 človeku srce v revnem tem življenju
 in v borbi tej za kruh in v tem trpljenju:
 a bede naše odoleti¹ glasom
 več mogel nisem. Planem tja na grad!
 »Otroci zmrznejo mi v eni uri.
 Drv prosim malko, da se peč zakuri!«
 »»Ha, če jih zebe, pa gredo naj spat!««
 »Gospod premilostni, pa prosim kruha!«
 »»Beračem tu ne peče se, ne kuha.««
 »Obleke stare bode morebiti,
 da mogel deco golo bi pokriti« —
 »»Poberi se!«« —

Ostavil bil sem grad —
 in tisto noč sem moral biti — tat!
 In »greh je krasti«, rekla mi je mati,
 pokojna mati — Bog ji nauk plati! —

Srce imate, sodni Vi gospod!
 Usmilite še mojih se sirot!
 Da moji ne bi to, kar jaz, postali,
 da ne grešili bi in ne jemali:
 še moje dajte z mano vred zapreti,
 da jesti bodo mogli in se greti ...

Anton Aškerc.

¹ Odoleti = premagati.

Skodelica kave.

Velikokrat v svojem življenju sem storil krivico človeku, ki sem ga ljubil. Taka krivica je kakor greh zoper svetega Duha: ne na tem ne na onem svetu ni odpuščena. Neizbrisljiva je, nepozabljiva. Včasih počiva dolga leta, kakor da je bila ugasnila v srcu, izgubila se, utopila v nemirnem življenju. Nenadoma, sredi vesele ure, ali ponoči, ko se prestrašen vzdramiš iz hudih sanj, pade v dušo težak spomin, zaboli in zapeče s toliko silo, kakor da je bil greh šele v tistem trenutku storjen. Vsak drug spomin je lahko zabrisati s kesanjem in z blago mislijo — tega ni mogoče zabrisati. Črn madež je na srcu in ostane na vekomaj.

Rad bi človek lagal sam sebi v dušo: »Saj ni bilo tako! Le tvoja nemirna misel je iz prosojne sence napravila noč! Malenkost je bila, vsakdanjost, kakor se jih sto in tisoč vrši od jutra do večera!«

Tolažba je zlagana; in človek občuti sam in z grenkobo, da je zlagana. Greh je greh, če je storjen enkrat ali tisočkrat, če je vsakdanji ali nepoznan. Srce¹ ni kazenski zakonik, da bi razločevalo med pregreškom in hudodelstvom, med ubojem in umorom. Srce ve, da »zavratnež ubija s pogledom, z mečem junak«; in rajše bi dalo odvezo meču nego pogledu. Tudi ni srce katekizem, da bi razločevalo med malimi in naglavnimi grehi, da bi razločevalo med njimi po besedi in zunanjih znamenjih. Srce je pravičen in nezmotljiv sodnik. Sodi in obsodi grešnika po skriti, komaj zavedni kretnji, po hipnem pogledu, ki ga nihče ni opazil, po neizgovorjeni, komaj na čelu zapisani misli; celo po koraku, po trkanju na duri, po srebanju čaja. Le malo grehov je napisanih v katekizmu in še tisti niso poglavitni. Če bi bilo srce izpovednik — dolga in strašna bi bila izpoved!

Odpustljiv je greh, ki ga je mogoče povedati z besedo, izbrisati ga s pokoro. Težak in pretežak, do zadnje ure krvaveč je greh, ki je ostal samo v srcu, kakor spomin

¹ Srce pomeni tu isto kot vest, in sicer pravilno in tenko vest, ki je res pravi in pravični sodnik, ne pa vest »tega sveta«, ki sodi, da mu je duša čista, če ni ubijal, kradel, prešustvoval itd., pa z mirno vestjo žali in zaničuje starše, zapija otrokom kruhek, odira, sovraži, zbira zaklade iz bližnjikov krvi, obrekuje. V katekizmu je malo grehov napisanih samo za onega pač, ki ima nepravilno vest in vidi le par hudih grehov v njem naštetih, onih, ki jih preganjajo tudi orožniki.

brez besede in brez oblike. Le sam sebi ga človek izpoveduje, kadar strmi v noč in mu je odeja na prsih težja od kamena.

»Ne, kradel nisem, ne ubijal, ne prešustvoval; čista je moja duša!«

Lažnivec! Ali nisi lupil jabolka, ko si šel mimo lačnega ter si ga pogledal brez sramu? Hujše je bilo, nego da si kradel, ubijal in prešustvoval! Pravični sodnik, srce, bo rajše odpustilo ubijalcu, ki je gredoč pod vislice pobožal jokajočega otroka, nego tebi čistemu! Zakaj srce ne pozna malenkosti in tudi ne paragrafov . . .

Pred petnajstimi leti sem prišel domov in sem ostal doma tri tedne. Ves tisti čas sem bil potrtn in zlovoljen. Stanovanje smo imeli пусто; v nas vseh je bilo, zdi se mi, nekaj težkega, odurnega, kakor vlažna senca.

Prve noči sem spal v izbi; včasih sem se ponoči vzbudil pa sem videl v temi, da je bila mati vstala iz postelje in da je sedela za mizo. Čisto mirno, kakor da bi spala; dlani je tiščala k čelu, njen beli obraz se je svetil, tudi če je bilo okno zagrnjeno in ni bilo zunaj ne lune ne zvezd. Poslušal sem natanko in sem razložil, da to ni sopenje spečega, temveč mukoma zatajevano ihtenje. Odel sem se preko glave; ali skozi odejo in tudi še v sanjah sem slišal njeno ihtenje.

Preselil sem se pod streho, v seno. V ta svoj dom sem plezal po strmih polomljenih stopnicah, lestvi podobnih. Postlal sem si v senu, pred vrata na klanec pa sem si postavil mizo. Razgled moj je bil siv, razglodan zid. V zli volji, v potrtnosti in črnih skrbeh sem pisal takrat svoje prve zaljubljene zgodbe. Siloma sem vodil svoje misli na bele ceste, na cvetoče travnike in dišeča polja, da bi ne videl sebe in svojega življenja.

Nekoč sem si zaželel črne kave. Ne vem, kako mi je prišlo na misel; zaželel sem si je. Morda le zategadelj, ker sem vedel, da niti kruha ni doma, kaj šele kave. Človek je v sami razmišljenosti hudoben in neusmiljen. Mati me je pogledala z velikim, plahim pogledom in ni odgovorila. Pust in zlovoljen, brez besede in pozdrava sem se vrnil pod streho, da bi pisal, kako sta se ljubila Milan in Breda in kako sta bila obadva plemenita, srečna in vesela.

»Roko v roki, obadva mlada, od jutranjega solnca obžarjena, v rosi umita . . .«

Začul sem tihe korake na stopnicah. Prišla je mati; stopala je počasi in varno, v roki je nesla skodelico kave. Zdaj se spominjam, da nikoli ni bila tako lepa kakor v tistem trenutku. Skozi vrata je sijal poševen pramen opoldanskega solnca, naravnost materi v oči; večje so bile in čistejše, vsa nebeška luč je odsevala iz njih, vsa nebeška blagost in ljubezen. Ustnice so se smehljale kakor otroku, ki prinaša vesel dar.

Jaz pa sem se ozrl in sem rekel z zlobnim glasom:

»Pustite me na miru! ... Ne maram zdaj!«

Ni bila vrhu stopnic; videl sem jo samo do pasu. Ko je slišala moje besede, se ni genila; le roka, ki je držala skodelico, se je tresla. Gledala me je prestrašena, luč v očeh je umirala.

Od sramu mi je stopila kri v lica, stopil sem ji nasproti s hitrim korakom.

»Dajte, mati!«

Prepozno je bilo; luči ni bilo več v njene oči, smehljaja ne več na njene ustnice.

Popil sem kavo, pa sem se tolažil:

»Zvečer ji porečem tisto besedo, tisto ljubeznivo, za katero sem ogoljufal njeno ljubezen ...«

Nisem ji rekel ne zvečer ne drugi dan in tudi ne ob slovesu ...

Tri ali štiri leta kasneje mi je v tujini tuja ženska prinesla kavo v izbo. Tokrat me je spreletelo, zaskelilo me v srcu tako močno, da bi vzkriknil od bolečine. Zakaj srce je pravičen sodnik in ne pozna malenkosti ...

Ivan Cankar.

Ah, ta revna naseljenja ...

Ah, ta revna naseljenja
in ta žalostna priroda —
dom so večnega trpljenja,
dom so ruskega naroda.

Tujec tega ne umeje
iz nevednosti ohole,
kar skrivnostno tli in veje
iz krotkosti tvoje gole.

Križ noseč na rami težki,
vse te naše širne kraje
v robski halji Bog nebeški
je obšel, blagoslavlja je.

Tjutčev (prevedel I. Prijatelj).

Zabavljaču.

Apel¹ podobo na ogled postavi;
ker bolj resnico ljubi kakor hvalo,
zad skrit vse vprek posluša, kaj zijalo
neumno, kaj umetni od nje pravi.

Pred njo s kopiti čevljarček se vstavi;
ker ogleduje smolec obuvalo,
jermenov misli, da ima premalo;
kar on očita, koj Apel popravi.

Ko pride drugi dan spet mož kopitni,
namest' da bi šel dalj po svoji poti,
ker čevlji so po godi, meč se loti;

zavrne ga obraznik² imenitni,
in tebe ž njim, kdor napčen si očitar,
rekoč: »Le čevlje sodi naj kopitar!«

Fr. Prešeren.

Ženin.

»Očka, ali smem v Gradec?«

»Kaj te napada? V Gradec? Po kaj neki?«

»Poglejte, Platnarjeva Rezi je tudi šla in si kupila obleko ceneje nego v Ljubljani.«

»No, moška je ta! Ko sem s trpljenjem in nevarnostjo priskoparil nekaj kronic, že ti je Ljubljana premajhna. — V Pariz pojdi!«

Minka je povabila oči in svalkala med prsti vogal predpasnika.

Oče je bral časnik in semtertja preko očal pogledal hčerko.

»E, pusti jo,« je začela pomagati hčerki mati. In ko je prišla iz kuhinje še hči Ančka, je oče omagal. Za teden dni se je Minka odpeljala v Gradec.

Celo uro pred odhodom vlaka iz Gradca je Minka prišumela po dveh trudnih dnevih nakupovanja na kolo-dvor. Postrešek je tovoril za njo težek kovčeg, ki si ga je postavila na peron in ga trdovratno stražila. Bila je vsa nova. Prevezla jo je — osemnajstletno — nečimurnost. Večnost se ji je zdelo to čakanje. Pa ne zavoljo čakanja.

¹ Znamenit starogrški slikar.

² Umetnik (obrazovati = ustvarjati umetnine).

Najrajši bi bila sfrčala domov in že uživala zavist, ki jo bo vzbudila njena obleka.

»Juj, Rezi, ta bo gledala!«

»In Slavica! Razjokala se bo od jeze.«

»Pa Barba, Barba! Ta klepetulja, ki je vse zapravila in se z vojaki pajdašila ter se nosila, kot bi bila 'od stanu', no, to razžene togota.«

Minka se je nasmehnila od veselja. Prav takrat je prišetal mimo nje eleganten gospod. Ujel je njen smehljaj in se ji odkril.

Minka je bila vsa zmedena. Da bi bila sedajle poleg nje Ančka, bi si bili pritisnili muhe pod nos in se nasmejali do solz. Ko je bila pa sama, ni mogla biti tako razposajena, zlasti na tujem ne.

»Ta človek se je pošteno urezal in se zmotil. Bog ve, za katero me ima.«

Zopet so zaplule njene misli domov, na ulico, v Zvezdo in pod Tivoli.

»Oho, Dana, tovarišica iz kontorja, čak me! Ne boš mi vtikala prstka skozi pregledano bluzo. Ali moja je poštena, za tvojo pa vemo, odkod je.«

Eleganten gospod je prišetal nazaj. Odkril se ji sicer ni več, toda vanjo se je zazrl tako presunljivo, da je Minka zardela.

»Ah, ta človek,« je Minka skoro vzdihnila, ko se je gospod oddaljil. Zasnovala si je takoj zgodbico, s katero bo kramarila pri prijateljicah. Popravila si je čisto po nepotrebem booo, pogledala se po novem plašču in se prestopila, da je videla nove čizemčke.

Tedaj je pa postal vrvež na kolodvoru vse živahnejši. Potniki so vreli iz čakalnic, uradniki so se razgibali in tekali sem in tja. V daljavi se je zaslišal ropot vlaka, dvoje rdečih oči je prigorelo po progi. In takrat se je njena roka dotaknila druge roke, ki je prav tisti hip segla po njenem kovčegu.

Minka se je preplašila, da je skoro kriknila.

»Ljuba gospodična, dovolite, da Vam ponesem kovček v voz!«

Še sklonjen do kovčega, ki si ga ni upal dvigniti brez njenega dovoljenja, je uprl oči v njeno lice — oni elegantni gospod.

»Hvala! Hvala! Bom že sama,« je hitela Minka in segla po ročaju.

»Dovolite mi to veselje,« je moledoval neznanec in dvignil kovčeg. Minka je podržala roko na njem, kot bi ščitila lastnino, in tako sta šla vstric proti vlaku. Neznanec je krenil, da stopi v drugi razred.

»Jaz se peljem v tretjem,« je pojasnjevala Minka in lovila ročaj kovčega.

»Nikarte! Tam je silna gneča!«

»V drugem je predrago. Hvala lepa!« Vse bolj odločno je segla po kovčegu. Toda neznanec je bil urnejši in je zavihtel kovčeg po stopnicah v oddelek drugega razreda.

Minka je mislila samo na kovčeg in na bluže in nogavice in na ves pisani drobiž v njem ter je planila za njim v voz. Ko ji je neznanec hotel ponuditi roko, je že stala tik njega in spet iskala ročaja.

Neznanec se je zasmel.

»Ah, ljuba gospodična, Vi se bojite za kovčeg! Lepo Vas prosim . . .«

»Nič, jaz nimam vozovnice za tukaj.«

»Saj je vseeno. Pojdiva!«

Dvignil je kovčeg in ga odnesel, da je bilo prostora za potnike, ki so rinili za njim. Naglo in spretno je poiskal prostora za dva, potisnil kovčeg na polico in Minki vljudno ponudil sedež ob oknu.

»Dajte mi vozovnico, da uredim!«

Minka je brez besedi segla v torbico in mu dala listek. Neznanec je izginil. Minka je vstala, pogledala po kovčegu, tudi z roko ga je potipala, kakor bi ga popravljala na polici, nato se je šele ozrla po potnikih, ki so se dremotni naslanjali po oddelku.

»Ha, ta človek!« je poudarjala. Lep je, Bog ve, zakaj mi tako streže?« Snela je klobuček, ga podržala v rokah in ga vsa zadovoljna še enkrat ogledala. Nato je stisnila malo zrcalce v dlan in si kradoma popravila lase. »Kako sem rdeča!« Ni ji bilo všeč. Več ni utegnila razmišljati; neznanec se je vrnil in prinesel listek.

»Hvala! Koliko ste doplačali?«

»Pustiva to. Na Zidanem mostu poravnava, ko se ločiva. Jaz potujem namreč v Zagreb . . .«

Vlak je nategnil. Luči so ginile mimo oken, sopotniki so se udobno vgnezdili na sedežih, zaklopili oči in molčali.

Neznanec ni utihnil. Spočetka je govoril sam. Vse je vedel, prav vse. Za vsak našivek je vedel posebno ime, o Berlinu in o Pešti je govoril, kot bi bil rojen tam. Zgodbic

je znal toliko, da se je zdela Minki ljubljanska knjižnica komaj dober abecednik. Vmes je utrinjal dovtipe, ob katerih je Minka večkrat skrila obrazek v dlani.

Tako se je zgodilo, da je do Celja vedel, kako je Minki ime, da ima še eno sestro in da je oče med vojno tako slučajno dokaj zaslužil in da se bo sedaj vse drugače živelo. Na Zidanem mostu se je neznanec ves žalosten poslavljaj in prosil, če ji sme pisati razglednice in če jo sme na domu obiskati. Minka je pozabila na kovčeg, ga spremila na peron, pozabila seveda vprašati, koliko je doplačal za vožnjo, in šele zadnji hip ujela vlak, ko ji je neznanec stisnil v roko svoj naslov.

Ko je sedela brez njeja v oddelku, se ji je zazdelo prvič v življenju, da je strašno sama. Kolesa so pela svoj enakomerni takt, sopotniki so dremali, Minka pa je razmišljala in vsa lica so ji gorela.

»Ah, ta človek!« si je ponavljala, ko se je spominjala njegovih dogodbic in dovtipov. Tako se je zasanjala vanj, da je zgrešila vse postaje do Ljubljane. Klic sprevodnika jo je predramil, planila je kvišku, oblekla plašč in toliko, da ni pozabila kovčega v vlaku.

Ob očetu, ki jo je čakal na kolodvoru, se je streznila. Vesela je bila, da ni opazil njenih pordelih lic in »silnega soja« njenih oči, kakor jo je vljudno in previdno parkrat opozoril neznanec. Ko je doma odprla kovčeg in razpoložila celo štacuno po mizi ter podrobno opisala vse potovanje, jo je vendarle tihoma zbolelo, ko je snidenje z »gospodom« čisto zamolčala staršem. Zato je tem teže čakala, da bi bile z Ančko v njuni sobici. Tedaj ji srce ni dalo več pokoja. Planila je k sestri in jo začela poljubljati.

Do ranega jutra je prisluškala privita lučka šepet sestri, in ko je Minka legla, je dahnila zadnjo besedo: »Ah, ti ne veš! Ta človek — ta Herman . . .« Še enkrat je prebrala listič, kjer je bil njegov naslov, preden je upihnila luč.

Drugi dan je Minka pridehtela iz pisarne vsa zasopla. Popolnoma je pozabila, da ima novo bluzo, nov klobuček, plašč in torbico. Tudi potoma ni kar nič oprezovala na poglede ljudi, ko je vendar bila v Gradcu prepričana, da bo vse mesto gledalo za njo. Z očmi je izpraševala Ančko. Sestra jo je ušcipnila v laket, Minka je planila iz kuhinje v sobico. Dve razglednici sta bili skriti v nočni omarici.

»Zakaj se nisem peljal z Vami vso večnost . . . Umiram koprnjenja . . .« Minki so se tresli prstki.

Pri obedu je bila tako silno razmišljena, da jo je oče nejevoljen vprašal, če je še vedno v Gradcu, ka-li?

In odslej so prihajale razglednice po dve, po tri, tudi cele zbirke — vsak dan, dokler ni prišlo pismo, ki je Minki razodelo, kar je slutila, in še bolj, po čemer je hrepenela.

»Herman pride!«

Konec skrivanja.

Prva zaveznica ji je bila Ančka, z njo je skupno pričala mater, da ga morajo lepo sprejeti, ko je tako dober, tako plemenit in tako nepopisno — — ah, ta človek!

Oče je dolgo gledal mrko izpod čela in ugovarjal. Ali kaj opravi moški v takem boju? Začeli so snažiti in drgniti po sobah kakor za veliko noč. Oče je godrnjal in se jim umikal v krčmo. Doma pa je šlo vse v kolobar, da so pregnali najskritejšega pajka in ga neusmiljeno pohodili. In ko se je bližala ura obiska, je Minka prinesla še dragega cvetja in ga postavila na mizo.

Ko je oče sedel v svoji kramarski obleki v našlanjač in začel tlačiti pipo, mu jo je mati potegnila iz rok, vsa nervozna od kuhe.

»Za božjo voljo, ali si norčav? Tak potrpi vendar in ne smradi po sobi s to smradjo žlindrasto! In kakšen si? Kar hitro se mi preobleci! Takle oguljenec mi boš sedel pred 'gospodom'. Če ga že sprejmemo, naj vendar ve, da nismo beračoni. Ala, le brž!«

Odrpala je omaro in mu razpostavila po stolah nedeljsko obleko.

»Naj bo! Ampak to vam rečem: prvič in zadnjič je ta komedija pri nas. Še tega manjka! Kdor me ne mara takega, kakor sem bil petdeset let, naj hodi z Bogom.«

Jezno je sunil razhojene škrpate pod posteljo, ki jih je pa ona ročno pograbila in skrila.

Točno, kakor kralji, je prišel Herman ob napovedani uri. Pa ne prazen. Za Minko šopek, za Ančko bonbončkov, materi srebrn rožvenček in očetu turško pipo. Gledali so vanj kakor v razodetje. Prisilili so ga, da je ostal pri obedu. Tam pa je razodel očetu skrivnosti o svoji trgovini, povedal o bogati dediščini, ki ga še čaka po očetu, in materi je naslikal vso grenko žalost, ki ga razjeda, ko ni mogoče po vojski dobiti nobene nepokvarjene deklice več. Zato naj mu oprostite drznost, da je tako rekoč navalil v njihovo družino in — in — — Prenehal je, dvignil kozarec in hrepeneče pogledal Minko.

Po obedu je zaprosil dovoljenja, če ga smeta hčerki spremiti.

Ko so odšli, sta obsedela oče in mati še pri mizi. Mati je pila že tretjo skodelico kave, oče je basal turško pipo.

»No, kaj praviš, oče?«

»Predaleč je doma.«

»Plemenit je in bogat.«

»Nisi mu štela denarjev.«

»Ti si čuden.«

»Ali se ti ne zdi presladek? Dedec ne sme biti tako pocukran.«

»Seve, ko si ti sam taka groblja. Danes bomo drugače gledali, ko imamo. Saj sva bila tako neumna, da nisva niti vedela, kako je Minka lepa. Kajpa, v tistih kamrikastih cunjah! Pa jo sedaj poglej! Kot grofical!«

»Jenjaj no! To so čenče. Ali misliš, da bom kar na slepo zavalil vse tisočake prvemu gizdalinu, ki bo vprašal za Minko? Počakaš!«

»Saj vem, ti bi jo najrajši dal Bogatajevemu Fricu, da bi prezebala v branjariji, kot sem jaz pri tebi, in da bi nosila ozeble roke kot hlebce. Minka že ne!«

Mati je vstala in začela znašati posodo z mize, oče je pihal dime iz čibuka in molčal.

»Boš videl, ta bo še vprašal za Minko. Na očeh sem mu brala.«

»Naj vpraša. Saj beseda ni konj.«

»Glej, da ne boš ti,« je zaprla mati trdo vrata in šla pomivat.

Prihajale so razglednice, prihajala pisma, prihajal je Herman in zgodilo se je natančno tako, kakor je prerokovala mati.

V hiši so drdrali šivalni stroji, očetova blagajna se je praznila. Tovarišice so Minki stiskale roko in ji čestitale z ustmi, njih srce pa je grebla zavist.

In tako je pripeljal Herman lepo nevestico v pisarno; razgrnil je predme dokumente, kakor je zapisano, in po vrhu je še slovesno prisegel.

Ko sem kljub vsemu kar se da rahlo vprašal nevestico, je li zádosti prepričana o ženinu — me je prekinila in vzklopela: »Ah, ta človek! Nima ga Ljubljana! Kaj le mislite?«

»Prosim, prosim!« sem jo pomirjeval, »uradno je vse v najstrožjem redu. Mnogo sreče! Bog blagoslovi!«

Poroka se je za teden dni zavlekla, ko je ženin moral nujno sklepati važne trgovske pogodbe.

A nič zato. Bila je sijajna. Predmestje je vrelo gledat nevestico, ki je bila kot v rosnem jutru utršana šmarnica.

Pet dni po poroki se pojavi neznana gospa v pisarni. Njeno lice je bilo samo razlito trpljenje, dasi je morala biti še pred kratkim lepa žena. Tudi obleka je razodevala njen dober okus, žal, da je bila zelo, zelo ponošena.

»Ali ni bil tu poročen Herman —?«

»Da, gospa. Pred petimi dnevi.«

Gospa mi je pomolila poročno listino in rekla:

»Jaz sem njegova žena. Pogledjte!«

Ostrmel sem.

»Pretekli teden me je mučil in pretepal, da mi je izpulil zadnje tisočake, nato se je odpeljal — k poroki, slepar! Ubogo dekle! Sedaj grem k očetu, da jo reši.«

Ko je oče zvedel, je zdivil, vrgel čibuk ob tla in drevil na kolodvor in se odpeljal za njima.

Otel¹ mu je Minko, njene sreče pa ni mogel oteti.

F. S. Finžgar.

Ročno delo.

Bogatin in siromak, kdor je močan in kdor je slab — vsakdo, ki ne dela, je malopridnež. Zato pa bi se moral vsak človek naučiti kakega rokodelstva, pravega rokodelstva, dela z rokami. To je potrebno, ako naj izgine predsodek, da je ročno delo sramota.

Rousseau.

Zlate resnice.

Svet se po samih šolah ne poboljša, ako starši doma pravega dna ne položijo.

Dober sosed je velik zaklad, ki se za gotove denarje ne kupi.

Sedem let moraš na enem kraju ostati, ako hočeš ljudi prav spoznati.

Kdor nikdar stradal ni, ne ve, kako lačnemu kruhek diši.

Moder mož se šele oženi, kadar ima ženkico ali dečico s čim rediti.

Anton Martin Slomšek.

¹ Oteti = iztrgati.

Zaklad.

Le hitro na delo roke!
Pod sivo to skalo leže
veliki, neznani zakladi,
rumenega kupi zlata
in belega čudo srebra
v globoko zakopani kadi.

»Marija, ki srenja te ta
dobrotnico milo pozna,
nam bodi nocoj pomočnica!
Če dvignemo srečno zaklad,
pa kakor je koli bogat,
od vsega ti bo polovica.«

Tak' prosi in kliče drhal,
poprime kopaje se tal,
z lopatami, s krampi pritiska.
»Že nekaj zvenči pod zemljo,
le zdaj še udarim krepko
in suho zlato se zabliska.

Okoli železne kadi
vrzimo debele vrvi,
da v zemlji posoda se gane;
na desno, na levo še stran
kopljimo, da zdajci na dan
bogati dobiček nam vstane.

• Kopali na vsako smo plat,
otvezena silna je kad;
zdaj vprimo, tiščimo, vlecimo!
Če sleherni počil bo ud,
obilo poplačan bo trud,
saj vemo, zakaaj se potimo.«

Močnejše vsakteri se vpre,
da kad se zaziblje, zmajé
ter dviga se, dvigne, ustavi;
pa sila pomnožena vsa
potegne na ravna jo tla,
na trato jo ravno postavi.

»Al' kaj, ko pa naše vse ni!
Bedaki, neumneži mi,
storiti enako obljudo!
Čemu bo Mariji zlato!
Devici prečisti srebro?
Molitev le jemlje za ljubo.

Zatorej bolj pametno bo,
med nami bogato blago
pravično naj bi se delilol!
Pa groza, odpre se prepad
in kad jim požre in zaklad,
delitve več treba ni bilo.

Simon Jenko.

Prokletstvo zlega dejanja.

Ni zlega dejanja, za katerega bi bil kaznovan samo tisti, ki ga je izvršil. Človeku se ni mogoče tako osamiti, da bi se tista zloba, ki je v njem, ne mogla razpasti. Naša dejanja so kakor naši otroci: njih bitje in žitje ne zavisi od naše volje.

George Eliot.

Zla dejanja in nehanja.

... Ako je kdorkoli izmed vas razžalil brata — ali svojo dušo pahnil v greh s tem, da je slabšemu nasprotniku v boju vzel življenje — ali popotniku zaprl vrata — ali dal besedo, pa jo prelomil — ali lačnega ni nasitil — ali ranjencu ni obvezal rane: vse to je greh, vse to so zla dejanja in nehanja ... Svečenik v »Četi« (*Ivan Mažuranić*).

Usmiljenje.

Od hiše je do hiše hodil
in miloščine ljudstvo prosil,
na ramenih je malho nosil
in up na srca ga je vodil.
Ko stopi v prvo hišo v vasi,
star mož se hitro mu oglasi:
»Prav rad, prav rad bi dal ti kaj,
pa sam sem velik siromak.
Drugje poskusi! Bog ti daj
več sreče, kjer prestopiš prag!«
In res poskusi v drugi hiši,
a tudi tukaj stok zasliši:
»Kako bi rad ti dal kak dar,
kako se smiliš mi v srce,
a sam ubožen sem in star.
Poskusi srečo kje drugje!«
A v tretji hiši bil je spet
prav kakor v prvih dveh sprejet.
Ves truden v zadnjo kočo stopi,
zaproši majhnega daru.
Pri peči mož, sedeč na klopi,
nasmehne se in reče mu:
»Imam dve suknji, ne preslabi,
lahko ti eno dam, da vsaj
ne bo te zeblo, pa ne zabi
moliti zame kdaj pa kdaj!«
Obleče suknjo in zahvali
prosjak dobrotnega moža.
Odide v hosto. Tam na skali
obleka pade z njega vsa.
Iz ramen krila poženo
in angel splava pod nebo.
V nebesih stopi pred Boga,
poltožen, polvesel zastoče:
»O Bog, kako je to mogoče,
da ljudstvo dobrega srca
z uboštvom takim obiskuješ!
Vsakdo bi mi postregel rad,
ko bil bi količkaj bogat.
A kaj, ko vsakdo strada sam!«
Odvrne Bog: »Ti se huduješ,

da tem ljudem premalo dam?
Drugače bodi zanaprej,
ker dobro ljudstvo se ti smili,
bogastva dosti vsak imej
in konec bodi vsaki sili.
A ti na zemljo spet poglej,
ostanejo li, kar so bili!«
Črez leto dni odplava spet
krilatec na človeški svet,
poišče isto vas vesel,
meneč, kaj bode vse prejel.
Ko se približa prvi hiši,
iz daleka zmerjanje sliši:
»Že spet berač! Le brž naprej!
Zase imam, a za lenuha
nobenega ne pečem kruha.«
Pred drugo hišo se ustavi,
mladenič zarohni nad njim:
»Že spet berač! Naprej se spravi!
Lenuhov grdih ne trpim.«
In kamor pride siromak,
sprejem užali ga enak.
Naposled v tisto hišo stopi,
kjer lani suknjo je prejel.
Namahne spet moža na klopi,
ko ravno je denarje štel.
Zaproši: »Mili gospodar,
vsaj ti ne spodi me nikar!«
Tako spozna možak prosjaka,
pa reče mu, naj le počaka,
ker rad mu nekaj podeli.
Pospravi svoj denar v omaro,
iz nje privleče suknjo staro
in jo ponudi in veli:
»Podaril sem ti eno lani,
podarim letos ti še to.
Nikar te suknje se ne brani,
glej, jaz sem obogatel z njo!«
Smeje ogrniti ga hoče,
a siromak je vzeti noče.
Posmeh ošabni ga užali.

Odide v hosto. Tam na skali
 obleka pade z njeĝa vsa.
 Iz ramen krila poĝeno
 in angel splava pod nebo.
 V nebesih stopi pred Boĝa
 in poln sramu pred njim zastoĉe:
 »O Bog, kako je to mogoĉe,
 da vse drugaĉni so ljudje,
 odkar so polne jim roke.
 Zaniĉevan sem bil povsod,
 kjer milo prosil sem dobrot,
 in ravno tam, kjer so me lani
 sprejemali tako udani.«

Nasmehne veĉni se Gospod
 in reĉe mu: »Zdaj vidiš sam,
 kako se izprevrĝe rod,
 ĉe vseĝa mu obilo dam.
 Zdaj veš, da prostor za trpina
 ima najveĉkrat hiša nizka.
 Ćloveški rod je kot maslina,¹
 ki olje da, ĉe kdo jo stiska.
 Kjer ljudstvo raja dobre volje,
 kjer tuje so mu teĝe vse,
 nikoli tam hladilno olje
 usmiljenja iz src ne vre.«

A. Medved.

Bog.

Pravi Bog se kliĉe Bog ljubezni.

Fr. Prešeren.

Srbski pregovori.

Ako je ĉrn, še ni vrag.
 Tuja krava ima veliko vime.
 Tašĉa naj pomisli, da je tudi ona bila snaha.
 Potreba ne pozna postave.
 V vsakem ŝitu — kokolj.
 Kar mora biti, to — bo.

Deset Buddhovih zapovedi.

1. Ne ubijaj, temveĉ spoštuj ŝivljenje.
2. Ne kradi, ne ropaj, temveĉ pomozì vsakemu do tega, da bo uŝival plodove svojega dela.
3. Vzdrŝuj se vsake neĉistosti ter ŝivi srameŝljivo.
4. Ne laŝi in govori brez strahu resnico, kadar je treba govoriti; brez strahu, toda z ljubeznijo.
5. Ne obrekuj in ne ponavljaj obrekovanja.
6. Ne prisegaj.
7. Ne trati ĉasa z gobezdanjem, temveĉ govori stvarno ali pa molĉi.
8. Ne bodi ne skop ne nevoŝĉljiv, temveĉ se raduj, ako se tvojemu bliŝnjemu dobro godi.
9. Ćuvaj si srce pred jezo in ne ĉrti sovraŝnikov, temveĉ se na vsako bitje oziraj z ljubeznijo.
10. Otresi se nevere ter skuŝaj doumeti resnico.

¹ Maslina = oliva (oljkov sad).

Lov na dediščino.

C. Plinius prijatelju Calvisiju pozdrav!¹

Božjak pripravi pa boš slišal zlato zgodbico, kaj eno — celo rešto ti jih naberem; kajti najnovejši škandal ine je spomnil starejših in vseeno je, s katerim pričnem.

Verania Pisonova — v mislih imam onega Pisona, ki ga je bil Galba posvojil — je bila nevarno bolna. Pa ti jo primaha Regulus k njej. Premisli že zgolj nesramnost, da človeče sploh obišče bolnico, ko se z njenim možem živa nista mogla trpeti in je bil sami do vrh glave priskuten. No, obiska samega bi mu navsezadnje še ne prerokal. Ali mož primakne meni nič tebi nič stolec tikoma k postelji, prične bolnico izpraševati po dnevu in uri njenega rojstva, zmrдне na odgovor obraz v plaho spako, trmi predse, gíblje z ustnicami, mígeče s prsti, računi vse, ne da bi črhnil. Reva kar koprni v mučni negotovosti. Naposled ji razodene:

»Hm, v kritičnem² letu ste, gospa; a unesli jo boste. Da se pa tembolj uverite, poprašam še drobovnika,³ ki sem ga že večkrat preizkusil.«

Kot bi trenil, je žrtev zaklana in mož se priduša, da je drob v skladu z napovedjo zvezd. Bolnica, v nevarnosti lahkoverna kajpak, želi k oporoki dostavka pa zapiše Regulu volilo.

Dan, dva in ženi se obrne na slabše. V poslednjih vzdihih prekolne brezdušnega cigana, tega ciničnega krivo-prisežnika, ki je bil na življenje rodnega sina svečano potrdil svojo lažnivo prisego. Pa kaj: kakor je gnusno, Regulu je to obična navada, da kolne jezo bogov, ki jih sam dan za dnem vara, nesrečnemu otroku na glavo.

Velleius Blaesus, znani bogataš in dosluženi konzul, se je boril proti zadnjim napadom smrtne bolezni pa bi bil rad izpremenil oporoko. Regulus, ki je upal, da bo popravljeni testament tudi njemu kaj vrgel — v ta namen je bil pred kratkim začel presti mrežo okoli bolnika —, je rotíl in zaklinjal zdravnike, naj kakor že koli podaljšajo možu življenje. Toda komaj je bil testament zapečaten, že

¹ Tako, s pozdravom, so stari Rimljani začenjali svoja pisma.

² Leto Vašega rojstva, Vaš »planet« pomeni nesrečo.

³ Drobovnik je bil pri starih Rimljanih svečenik, ki je prerokoval iz živalskega droba.

je izpremenil hinavec vlogo, obrnil je besedo in prigovarjal istim zdravnikom:

»Kaj bi le mučili reveža toliko časa! Vsaj mirno smrt mu privoščite, če mu že življenja ne morete oteti!«

Blaesus je umrl, a kakor da bi bil vse slišal: Regulu — niti gumba.

No, ti je dosti dveh zgodeb, ali želiš po sholastičnih pravilih še tretje? Nič lažjega, moja malha še ni prazna:

Aurelia, vse časti vredna žena, je oblekla nekega dne svojo najlepšo obleko, ker je pričakovala prič, da bi ji podpisali testament. Regulus, ki je seveda tudi prišel k podpisovanju, jo je prosil:

»Tele haljine pa meni zapišite, gospa.«

Aurelia je mislila, da se človeče šali; a možak je čisto resno silil vanjo. Skratka, primoral jo je, da je oporoko odprla in mu volila obleko, ki jo je imela na sebi; med pisanjem ni obrnil lakotnik očesa od nje ter je nazadnje natanko pregledal, je li res napisala. Aurelia sicer še živi, toda nesramnik ji je izvabil legat, ko da bi stala z eno nogo že v grobu. In tako grabi ta pijavka dediščine in izporočila, kakor da bi mu po pravici pristojala.

A kaj bi se razvnel zbog tega v državi, kjer žanje podlost in grdoba že davno ne manjše — večje priznavanje ko nežnouchutnost in moralna vrlost. Le poglej Regula, ki se je s svojo kosmato vestjo iz bosopetega nemaniča dosleparil do tolikega bogastva, da mi je sam pravil, kako je našel o priliki, ko si je dal vedeževati, kdaj bo imel 60,000.000 polnih, dvojna jetra v drobu, kar pomeni, da bo dosegel celih 120,000.000. In dosegel jih bo, če bo narekoval, kot je začel, tujim ljudem njih testamente, kar je pač najogabnejša sorta sleparjenja. Zdrav ostani!

C. Plinius (prevedel A. Souvè).

Francoski izreki.

Kdor odklanja hvalo, ta bi rad, da ga dvakrat pohvališ.

Človek je najbolj radodaren — s svojimi nasveti.

Skopuštvu je večji sovražnik gospodarstva kakor pa radodarnost.

Rochefoucault (izg. Rošfukôl).

Povest o Ali paši.

Ne daleč odtod, o Marko, je paševal Ali paša. Prejmu je bilo ime Feliks, toda Feliks je rastel in se je razrastel v Ali pašo. Njegovih bogastev ni mogoče popisati z besedami. Hodil bi od jutra do večera, pa bi ne obhodil njegove zemlje. Njegova so bila najbolj rodovitna polja, njegove najbolj sočnate senožeti, njegovi najlepši gozdovi. Kmetom je ostalo komaj par kamenitih lazov. Njegovi hramovi so bili prepolni, njegove žitnice bogatejše od Faraonovih, živine je imel več nego svetopisemski Job, ko mu je bil Bog povrnil zdravje. Na prisojnem holmu je stala njegova hiša, bel gradič z zelenimi okni. Tako je stala, da se je grela v solncu od zore do mraka in se je razgledovala po dolini, po siromašnih kmetiških kočah kakor duhovnik z lece. Če je šel človek po dolini in se je ozrl na svetli gradič, se je odkril takoj in se sklonil še nižje, kakor da bi mu bil zapel nad hrbtom valptov bič. Tako so se povrnili časi tlake in desetine in suženjstva.

Najbolj čudno pa je, kako se je to zgodilo. Ali paša je prišel v deželo, kakor pride vsak mešetar: umazan, premeten, zvijačen in sleparski, a nad vse kratkočasen človek, veseljak po rodu in krvi. Tisti kraji so bili tako rodovitni in od Boga blagoslovljeni, da so živeli kmetje brez velikih skrbi in nadlog; siromaka ni bilo med njimi in tudi zadolženi niso bili, celo hranili so bele tolarje, ker niso bili ne zapravljevci ne pijanci. Tako je bilo, ko je prišel v deželo Ali paša, prekanjeni Feliks, in tedaj se je vse izpremenilo.

Navada je bila prej, da so sedeli v krčmi samo ob nedeljah, kakor se kristjanom spodobi, in še takrat ne pozno v noč. Nikoli se ni zgodilo, da bi vriskali in razgrajali pijanci o polnoči po vasi, ali da bi ležali zjutraj po jarkih in sredi ceste, namesto da bi šli na polje. Komaj pa se je prikazal Ali paša, je bila vsa dolina, kakor da bi jo bil zlodej obsedel. Delo ni več dišalo nikomur, toliko rajši pa so popivali in prepevali. Ene krčme jim že ni bilo zadosti, pa je ustanovil mešetar drugo in gostov se je trlo pri njem ob delavnikih kakor ob nedeljah, podnevi in ponoči. O, kratkočasen človek je bil in znal je pripovedovati lepe zgodbe. Pripovedoval je o tistih časih, ko je kmet držal roke križem in je imel vsega v izobilici. Polje je rodilo, ne da bi se kdo zmenil zanj, vino se je cedilo v potokih in treba je bilo samo zajemati, pečeni prasci in ocvrti

piščanci so letali po cesti — večer praznik. Nihče ni verjel tem neumnim bajkam, ampak lepo je vendar, če sliši človek kaj takega. In mešetar je prerokoval, da tistih časov ni za zmerom konec, temveč da se povrnejo, še lepši in še bolj veseli nego kdaj. Takrat da se povrnejo, kadar bo zakraljeval vsem cesarstvom kralj Matjaž, ki spi v gori za veliko mizo in čaka. No, tudi temu prerokovanju ni verjel nihče, ampak pohujšalo je ljudi neznansko. Prišlo je mednje spoznanje in s spoznanjem je prišla nezadovoljnost. Ko jim je govoril prekanjeni mešetar o brezdelju in veselem življenju, so spoznali nenadoma vse nadloge in težave svojih dni in zahrepenelo se jim je po blagoslovljeni deveti deželi, po kraljevanju kralja Matjaža. Ubija se človek leto in dan — tako so zamislili — pa si privošči komaj v nedeljo kozarec kislice. Kakšna pravica je to na svetu? In opustili so delo in trud in pričelo se je strahovito pijančevanje, kakršnega svet še ni videl. Ob delavniku, ob belem dnevu so se opotekali ljudje po cesti, kričali so kakor prasci in prepevali, da je bila žalost in sramota. Celo župan sam je ležal nekoč v jarku dva dni in dve noči, preden se je toliko naspal in streznil, da je mogel v krčmo. Župnik je pridigal in je rotil, pa ni pomagalo nič, zato ne, ker ni bilo nikogar v cerkev. Bog se usmili, taki časi so bili, kakor da je prišel v deželo sam Antikrist, ne božja beseda ni zalegla več in ne človeška. Polje je ležalo tam neobdelano, senožet nepokošena; Bog je pošiljal dež, pa se nihče ni zmenil zanj; solnce je sijalo, pa je sijalo brez koristi; usula se je toča, pa se še stare babe niso več prekrizale; nastopila je suša, pa nihče ni mislil na molitev in prošnjo pot. Če bi bil zažugal takrat Bog z žveplenim in ognjenim dežjem, bi niti enega pravičnega ne našel na fari v vseh deveterih vaseh naokoli. Ljudje so živeli kakor pod Matjažem, držali so roke križem in so imeli vsega v izobilici.

Toda, o Marko, kak hitro je minilo to veselo življenje! Komaj so se dobro privadili lenobi in pijančevanju, je prišla ura, ko so se streznili ter si pulili lase od žalosti in obupa. Ali paša, zapeljivec in Antikrist, pa se jim je smejal na vse grlo in jih je povpraševal: Kaj ste se že naveličali Matjaževega kraljevanja? Kaj vam ne diši več vino, ki se cedi v potokih, ne teknejo več prasci in piščanci, ki se vam motajo okoli nog pečeni in ocvrti? — O slepar, razbojnik! Docela jih je oropal, do nagega jih je slekel, pa jih je

pogнал, še vse neumne in zaspane, na opustošena polja kakor živino. Ni bilo več najbolj siromašne kočice, ki bi ne bila njegova, ne kosca polja, ki ga ni ugrabil; ne le doma in zemlje, polastil se je celo njih rok, kupil je njih delo in trud za sramoten denar, za slabo kislico; toliko da jim je pustil dušo in še tista je bila vsa pegasta in zanemarjena in polna kesanja.

Ivan Cankar.

Fanatizem.

Gorje narodu, kadar imajo fanatiki prvo besedo, za seboj pa nimajo nikogar, ki bi imel drugo besedo!

Janez Mencinger.

Najgrša reč.

Ni gršega na tem svetu kakor to, če se kaj da, potem pa očita! Kdor noče dati, pa naj ima sam!

Fr. Levstik.

Zakaj se cigani potepajo po svetu?

Ko so prišli sv. Jožef, Marija in Jezušček v Egipet, so bili silno žejni, zakaj več dni ni bilo najti studenca. Pri prvem vodnjaku naprosijo ljudi, da bi smeli piti. Ti ljudje pa so bili neusmiljenega srca in jim niso dovolili, da bi si bili ugasili žejo. Vprašali so jih zaničljivo, ali so pozabili pot do doma, da se tako potepajo po svetu. Pitali in žalili so jih z najgršimi pridevki in kletvami; rekli so jim celo, da so cigani, kar je bilo pri Egipčanih najhujša sramota. Jokaje se je napotila sveta družina dalje. Bog pa je kaznoval neusmiljene ljudi še tisto uro, da so pozabili pot do svojega doma in so se jeli potepati po širokem, neznanem svetu. Kamorkoli so prišli, povsod jih je vsak človek črtil in preklinjal, jih podil od praga in jim še vode ni privoščil.

Nihče jim ni rekel drugače nego cigani in tako pravimo njih naslednikom še dandanes v svarilo in spomin, da pade vsaka kletev nazaj na tistega, kdor jo je namenil bližnjiku.

Janez Trdina.

V službi naroda.

Lepo je, da se govori
navdušeno za dom in poje;
še lepše pa se meni zdi,
če zanj gre vsak na delo svoje. —

Če v službo svojo narod tvoj
pokliče te, zvesto mu služi;
do konca neomajan stoj
in z mamonom¹ se ne okuži!

¹ Mamon = denar.

Jos. Stritar.

Modrost pokorščine.

Res je, danes zna človek skoraj vse, samo ne pokoren biti. Pa tudi to je res, da tisti, ki se ne zna pokoriti, tudi ne zna svoboden biti in še manj, se ravnati po tem ali onem zakonu. Toda kdor se nikjer ne podvrže, ta se ne nauči zapovedovati in ne zna s kom drugim stati na isti stopnji.

Carlyle (izg. Karlajl).

Ukaz od vekomaj.

»V potu obraza boš jedel svoj kruh.« To je neizpremenljiv zakon narave. Ženi je bilo odrejeno, v bolečinah roditi, a možu — delati. Žena se ne more otresti svoje usode. Če vzame dete, ki ga ni rodila, za svoje, bo vzlíc temu ostalo to dete tuje in ona ne bo deležna materinskega veselja. Isto velja o moškem delu. Ako mož jé kruh, ki ga ni pridelal, ne postane deležen tistega veselja, ki izvira iz dela.

Bondarev.

Tajnost kredita.

Na kaj neki se navsezadnje opira kredit te ali one tvrdke? Ali na reklamo in na sijaj, ki ga kaže na zunaj? Ali na veliko bogastvo? Milijoni se lahko izgube od danes do jutri! Ne — za vsako veliko zanesljivostjo na gospodarskem polju stoji značaj (= poštenost). Edino to so trdna tla na tem svetu, kjer se vse maje. To je tista menjalnica, kjer se sprejemajo in plačujejo vse menice.

Fr. W. Förster.

Čitanje in pisanje.

Čitanje in pisanje še nikakor ne tvorita izobrazbe, če ne pomoreta človeku do tega, biti boljši proti slehernemu bitju.

Ruskin.

Kitajski pregovori.

Pametni zahteva vse samo od sebe, a neumni vse od drugih.

Resničnost je edini denar, ki velja povsod.

Samo s tujimi očmi lahko vidiš svoje lastne napake.

Kdor me za mojim hrbtom opravlja, ta se me boji; kdor me v obraz hvali, ta me zaničuje.

Dobri ljudje pomagajo eden drugemu, četudi tega ne slutijo; hudobni pa eden drugemu namenoma škodujejo.

Osma zapoved.

Če si kakšno besedo zoper svojega bližnjega slišal, naj s teboj umrje; zanesi se, da te ne bo razgnala. Le neumnega tišči beseda kakor porod nosečo žensko.

Knjiga Sirahova (v sv. pismu).

Koliko zemlje potrebuje človek?

1.

Starejša sestra iz mesta je obiskala mlajšo na vasi; starejša je imela trgovca, mlajša pa kmeta. Pili sta skupaj čaj in se pomenkovali. Starejša se je bahala s svojim življenjem v mestu: kako prostorno da je njeno stanovanje, kako lepo se oblači in lišpa svoje otroke, kako da dobro je in pije, se vozi na izprehode in obiskuje gledališče.

Mlajšo sestro je to žalilo, devala je v nič življenje trgovčevo in hvalila življenje kmetovo.

»Ne menjam s teboj,« je izjavila. »Res, da živimo preprosto, a zato ne poznamo skrbi. Vi pa, četudi živite razkošneje, imate ali velik dobiček ali pa poginjate. Pregovor pravi: dobiček pa izguba sta brat in sestra. Danes bogat, jutri berač. Naše kmetiško življenje je varnejše. Suho življenje, dolgo življenje. Preobilice ni pri nas, vsako uro pa smo siti.«

»Kakšna sitost!« se je rojala starejša. »S prašiči in teleti skupaj! Brez blišča, brez omike! Naj se tvoj mož še toliko ubija, vendar živite na gnoju in tam umrjete. Vajini otroci se tudi ne bodo imeli nič bolje...«

»No, in kaj zato?« se je razgrela mlajša. »Pa živimo zato varno na lastni zemlji, se ne priklanjamo nikomur in se ne bojimo nikogar. A vi v mestu ste vedno v izkušnji. Danes gre dobro, jutri pa pride tvojemu možu nečistnik čez pot in, kakor bi trenil, ga zapelje; pa ti kvarta, pije, leta za babami. In potem gre vse križem in narobe. Ali ni tako?«

Pahom, mož mlajše, je ležal na peči in je slišal, kaj klepetata ženski. Moja govori čisto resnico, je rekel sam pri sebi. Nam, ki od mlada orjemo mater zemljo, ne pridejo nikake norosti v glavo. Le to je nesreča, da imam premalo zemlje. Ko pa bi imel dosti zemlje, bi se ne bal nikogar, tudi vraga ne.

Vrag pa je sedel za pečjo in je vse slišal. Bil je silno vesel, da je kmetica svojega moža napeljala na bahate misli: če bi imel dosti zemlje, niti vrag bi ga ne vzel.

Velja, si je rekel. Veliko zemlje ti hočem dati in z zemljo te ujamem.

2.

Ne prebogata graščakinja je bila Pahomova sosedka. Imela je 120 desjatin¹ zemlje. Prej je živela s kmeti v soglasju, nikoli jim ni storila nič žalega. V zadnjem času pa si je vzela vojaka, ki je doslužil, za oskrbnika; ta je trpinčil kmete z globami. Če je Pahom še toliko pazil: ali jo je konj mahnil v sosedin oves ali je zašla krava na vrt ali so teleta uhajala na travnik. Za vse je sledila kazen.

Pahom je plačeval, klel, pretepal svoje ljudi; veliko greha je storil v teku poletja zavoljo oskrbnika.

Pozimi pa se je raznesel glas, da hoče sosedka prodati svojo zemljo in da bi jo rad kupil oskrbnik. Ko so kmetje to slišali, so se zelo prestrašili. Če postane oskrbnik posestnik, so si rekli, tedaj ne bo kaznim ne konca ne kraja. Prosili in rotili so graščakinjo, naj ne proda posestva oskrbniku, ampak občini. Ker so ji obljubili več, je bila zadovoljna. Posestvo sosedino je imelo torej postati občinski svet.

Kmetje so se zbrali na posvetovanje, se zbrali vnovič, a se niso zedinili. Hudoba je delala zdražbo. Zato so sklenili, da naj kupi vsak zase, kolikor kdo more; tudi s tem je bila sosedka zadovoljna.

Ko je Pahom čul, da je njegov sosed kupil 20 desjatin in da mu je bilo dovoljeno polovico kupnine plačati na obroke, se ga je lotila zavist. Vse pokupijo, si je rekel, in jaz ostanem praznih rok.

Posvetoval se je z ženo. »Kmetje kupujejo,« je dejal, »gledati morava, da dobiva tudi midva kakih 10 desjatin.«

Preudarjala sta, kako bi napravila. Sto rubljev sta si prihranila; zdaj pa sta prodala žrebe, prodala polovico panjev, udinjala sina za delavca — in tako spravila skupaj polovico denarja.

Pahom si je izbral kakih 15 desjatin zemlje z gozdičem in se pogajal s sosedo — za 15 desjatin se je pobotal, dal roko in aro. Peljali so se v mesto in napravili kupno po-

¹ 1 desjatina = okoli 10.000 kvadratnih metrov (to je 1 hektar ali nekaj manj ko 2 orala).

godbo; polovico denarja je položil, ostanek pa se je zavezal plačati v dveh letih. Pahom je torej imel zemljo.

Izposodil si je pri svaku denarja, kupil semena in posejal kupljeni svet. Vse je izvrstno obrodilo. Že v enem letu je poravnal dolg pri sosedu in pri svaku.

Pahom je bil zdaj sam gospodar. Oral je lastno zemljo, kosil seno na lastni senožeti, na lasten travnik je gonil svojo živino. Ni se mogel dovolj naveseliti: drugačna se mu je videla trava in drugačne rožice so cvetele v njej; prej se mu je zdel ta svet kakor vsak drug, zdaj pa je bil poseben košček božje zemlje.

3.

Pahom se je veselil svojega življenja. Vse bi bilo dobro, ako bi le kmetje pustili pri miru njegovo polje in ne bi pasli po njegovih travnikih. Prijazno jim je prigo-varjal, oni pa niso nehali goniti svojih krav v njegovo travo in ponoči so prihajali tuji konji v njegovo žito. Pahom jih je izganjal in ni zameril kmetom. Slednjič pa se je ujezil in je tožil pri sodnji. Vedel je dobro, da so ravnali kmetje v sili, ne iz hudobije. Vendar je menil, jim inoram zasoliti, drugače mi popasejo vse. Dober nauk bo koristil.

S pomočjo sodnije jih je poučil več ko enkrat, več ko en kmet je bil kaznovan. Tako se je zgodilo, da so sosedje vzeli Pahoma na muho in mu radi nagajali.

Nekoč se je splazil kmet ponoči v Pahomov gozd in, da si nabavi ličja, izpulil kakih deset mladih lip. Pahom se pelje skozi svojo hosto in glej — tam se nekaj blešči na tleh. Ko pride bliže, vidi olupljena drevesca s koreninami vred ležati na tleh. Pograbila ga je jeza. »Ne enc lipe mi ni pustil lopov. Ko bi mogel dognati, kdo je to storil, pa bi si ga privoščil!« Premišljeval je in premišljeval, kdo bi utegnil biti. »Teža ni storil nihče drug ko Sjemka.« Šel je gledat na Sjemkovo dvorišče, a ni našel ničesar. To je bil prepir! In od tistega trenutka je bil Pahom prepričan, da ni bil nihče drug ko Sjemka. Vložil je tožbo. Sodišče se je sešlo in ker ni bilo dokazov, je oprostilo kmeta, kar je spravilo Pahoma čisto ob pamet, sprl se je z občinskim načelnikom in s sodniki. »Vi«, je vpil, »podpirate tatove. Ako bi sami pravično živeli, ne bi oproščali tatov.«

Z vsemi sosedu je bil skregan. Res se je povečalo njegovo posestvo, v občini pa mu je postajalo tesneje in tesneje...

Takrat se je širil glas, da se veliko ljudstva seli v nove kraje. Pahom si je mislil: Kaj treba meni puščati svojo zemljo? Ako bi pa odšlo odtod nekaj naših, postalo bi prostorneje tukaj. Njihov svet bi pokupil in ga združil s svojim posestvom. Pretesno nam je tukaj.

Ko je nekoč sedel doma, pride kmet - popotnik in prosi, naj bi ga vzeli pod streho. Pahom ga pridrži pri sebi čez noč, ga pogosti, vpraša, odkod ga prinaša Bog, ter govori ž njim o tem in onem.

Kmet je pripovedoval, da prihaja od dolenje Volge, kjer je bil na delu. Veliko da se jih je naselilo tam; vpisali so jih v občino in odkazali za vsako dušo 10 desjatin: krasna zemlja, veselje je gledati polno klasje. Neki kmet je prišel nag in ubog, samo svoje roke je prinesel seboj in zdaj seje do 50 desjatin žita. Lani je prodal samo žita za 5000 rubljev. — S slastjo je poslušal Pahom in si mislil: Čemu bi se trafil tukaj v tesnobi, če lahko živim dobro? Zemljo in hišo prodam, za denar, ki ga dobim, kupim sveta ob dolnji Volgi in si uredim gospodarstvo. V tej tesnobi pa je večer prepir. Pojdem, da se tam na mestu o vsem prepričam.

Ko je nastalo poletje, se je odpravil na pot: do Samare z ladjo po Volgi, od tam pa peš kakih 4000 verst.¹ Ko je dospel na mesto, je našel vse tako, kakor mu je kmet opisal: 10 desjatin je odmerjenih za dušo in radi sprejemajo kmetje tujca v občino. Ako prinese kdo denarja seboj, lahko dokupi sveta, kolikor hoče; za tri rublje dobiš desjatino najboljše zemlje.

Ko je Pahom vse poizvedel, se je povrnil na jesen domov. Prodal je z dobičkom svojo zemljo, prodal hišo in živino, se izbrisal iz občine, počakal pomladi in odpotoval z družino v novo domovino.

4.

Pahom je z družino prispel na mesto, se nastanil v veliki vasi in se vpisal v občino. Pogostil je starešine in takoj dobil vse listine. Zdaj je bil sprejet in odmerili so mu za pet duš, razen pašnika, 50 desjatin raznih njiv. Začel je obdelovati polje in kupil živine. Samo podarjene zemlje je imel zdaj dvakrat toliko ko prej — in kako rodovitne zemlje! Vsega je imel dosti in lahko je redil živine, kolikor je hotel.

¹ Versta = dober kilometer ali četrť ure hoda.

Spočetka, ko je še urejal gospodarstvo, se mu je vse videlo izvrstno; ko pa se je privadil, se mu je začelo zdeti tudi v tem kraju pretesno. Kmalu ga je zamikalo, da bi, kakor drugi, sejal trdo pšenico; toda v občinskem svetu je bilo malo trdih tal.

Mehkih tal je dosti, a ta so samo za rž; pšenica pa hoče trdih tal. Trda tla bi hotel vsak. Ni jih dovolj za vse. O tem je večer prepir. Premožni hočejo sejati sami, in kdor je zadolžen, prepusti trgovcu dobro zemljo namesto plačila.

Prvo leto je posejal Pahom pšenice na odmerjeni mu zemlji; obrodila je izvrstno, zato ga je obšla želja, da bi imel več sveta na razpolago. Peljal se je k trgovcu in je vzel v najem zemlje za eno leto. Žetev se je bogato obnesla. Samo da so ležale njive predaleč od vasi, do 15 verst daleč je bilo treba voziti žito domov.

Videl je, kako so v okolici živeli kupčujoči kmetje po pristavah in bogateli. Bolje bi bilo, si je mislil Pahom, ako bi ne vzel v najem zemlje, ampak jo kupil in napravil pristave — to bi bila zaokrožena posest v eni roki. In premišljeval je, kako bi si kupil zemlje za svojo last.

Našel je kmeta, ki je imel 500 desjatin, a je prišel na nič in je zdaj poceni prodajal svojo last. Zedinila sta se: Pahom plača 1500 rubljev, polovico takoj, drugo pozneje.

Ob tem času pa je prišel, da nakrmi konje, potujoč trgovec na Pahomov dvor. Pila sta čaj ter govorila o tem in onem. Trgovec je pripovedoval, da prihaja daleč tam od Baškircev; tam da je kupil 5000 desjatin sveta in plačal za to 1000 rubljev. Pahom ga je začel izpraševati in trgovec mu je dal podrobnih pojasnil.

»Samo starešine moraš obdarovati. Kaftanov in preprog sem razdelil mednje za kakih 100 rubljev, potem zabojček čaja in vsakemu sem dal piti žganja, kolikor je hotel. Desjatino sem dobil po 20 kopejk — tukaj je kupna pogodba. Zemlja ob reki in pa step sta travnat svet.«

Pahom je povpraševal dalje. »Zemlje«, je pravil trgovec, »tam ne obhodiš v enem letu — vse to je baškirski svet. Ljudje so neumni kakor ovni, od njih kupiš skoraj zastonj.«

Pahom si je mislil: Ej, kaj bi kupoval za svojih tisoč rubljev 500 desjatin in si nakopal povrhu še dolga na vrat, ko si za isti denar lahko pridobim neizmerno posestvo...

5.

Pahom je vprašal za pot k Baškircem. Ko se je poslovil od trgovca, se je odpravil na pot. Na polje in dom naj bi pazila žena; a seboj je vzel samo hlapca. V bližnjem mestu sta kupila zabojček čaja, daril, žganja — kakor je nasvetoval trgovec. Dolgo sta se vozila, prevozila 500 verst in se šele sedmi dan pripeljala k Baškircem. Vse je bilo tako, kakor je pripovedoval trgovec.

Ob reki v stepi žive Baškirci v kibitkah.¹ Ne orjejo in ne jedo kruha. Krave in konji se pasejo po stepi; za šotori so privezana žrebeta in k njim priženejo dvakrat na dan kobile. Iz konjskega mleka ženske medejo kumis² in delajo sir; moški ne dela drugega, nego pije kumis in čaj, je ovčje meso in svira na piščalko. Vsi so debeli, dobre volje in praznujejo vse leto. Neolikano je to ljudstvo, še ruski ne zna, a je prijazno.

Ko so Baškirci zagledali Pahoma, so prišli iz svojih šotorov in obstopili gosta. Našel se je tolmač, kateremu je povedal Pahom, da prihaja zavoljo zemlje. Baškirci so se smehljali, prijeli Pahoma pod pazduho, ga peljali v boljši šotor, ga posadili na preprogo, dejali pod njega pernico ter ga napajali s čajem in kumisom. Tudi ovna so zaklali in Pahoma pogostili s pečenko.

Pahom je prinesel iz svojega tarantasa³ zaboj čaja pa drugih daril in je delil med Baškirce. Ti so bili veseli. Veliko so govorili med seboj — a nato so veleli tolmaču, naj govori.

»Imam ti povedati,« tako je pričel tolmač, »da si jün po godu. Pri nas je navada, napraviti gostu čim večje veselje, z darili se zahvaliti za njegova darila. Ti si obdaril nas, zdaj pa povej, kaj ti ugaja našega, da te obdarimo.«

»Najbolj mi pri vas ugaja vaša zemlja,« je odgovoril Pahom. »Doma pri nas je imamo premalo in vsa je že izrabljena. Vi pa imate veliko in dobre zemlje. Žive dni je nisem videl take.«

Tolmač je prevedel Pahomov odgovor. Baškirci so se med seboj pogovarjali. Pahom jih ne razume, vidi pa, da so dobre volje in se smejijo. Nato utihnejo, se ozrejo v Pahoma in tolmač govori:

¹ Kibitka = šotor.

² Kisla, jako dobra pijača.

³ Tarantas = ruski voz.

»Imam ti povedati, da so ti hvaležni za tvojo dobrotljivost in ti radi odstopijo zemlje, kolikor je hočeš. Pokaži samo z roko, kje ti je najbolj všeč, in tvoja bo.«

Baškirci so se pomenkovali in se nazadnje začeli nekako prepirati. Pahom je vprašal, zakaj je nastal prepir. Tolmač odgovori: »Eni so teh misli, da treba vprašati starešino, brez njega da se ne sme skleniti nobena pogodba. Drugi pa pravijo, da je to mogoče tudi brez njega.«

6.

Ko so se Baškirci še prepirali, stopi mednje mož z lisičjo kučmo na glavi. Vsi so umolknili in vstali. In tolmač je dejal: »To je starešina.«

Pahom mu takoj prinese najboljši kaftan in pet funtov čaja v dar. Starešina je sprejel darila in sedel na prvo mesto. Baškirci so nekaj govorili vanj. Poslušal je, se smehljaj in pričel ruski:

»No,« je dejal, »to se da napraviti. Vzemi si, kjer ti ugaja. Zemlje je dosti.«

Kako pa naj vzamem, kolikor hočem, si je mislil Pahom. Treba bo pač kakšnega uradnega potrdila. Sicer porečejo: tukaj jo imaš — in pozneje mi zemljo zopet vzamejo. In na glas je rekel: »Hvala vam za dobro besedo. Zemlje imate veliko in jaz je potrebujem malo. Samo vedeti moram, katera bo moja — treba mi jo bo odmeriti in potem potrebujem potrdila. Zakaj, življenje in smrt sta v božjih rokah. Vi ste dobri ljudje in mi daste zemljo; a lahko bi se primerilo, da mi jo vaši otroci zopet vzamejo.«

Starešina se je nasmejal. »Zadeva se da urediti tako trdno,« je rekel, »da trdneje sploh ni mogoče.«

Tedaj pa veli Pahom: »Slišal sem, da je bil pri vas neki trgovec. Dali ste mu zemlje in ste napisali kupno pogodbo. Tako bi hotel tudi jaz.«

Starešina je takoj razumel. »To vse lahko naredimo,« je vzkliknil. »Saj imamo pisarja; peljemo se v mesto in damo pritisniti vse pečate.«

»In koliko boste zahtevali?«

»Imamo le eno ceno, tisoč rubljev za dan.«

Pahom ni mogel razumeti, kakšna mera bi bil dan.

»Koliko desjatin bi dalo to?«

»Tega ne znamo izračunati. Za dan prodajamo toliko zemlje, kolikor je obhodiš v enem dnevu. Cena dneva pa je tisoč rubljev.«

Pahom se je čudil. V enem dnevu, je mislil, človek lahko obhodi veliko zemlje.

Starešina se je smehljajal. »Vsa bo tvoja. Samo na en pogoj moraš pristati: ako se v teku dneva ne povrneš do tjakaj, odkoder si odšel, tedaj izgubiš svoj denar.«

»A kako se bo vedelo, kod sem hodil?«

»Postavimo se na izhodišče, ki si ga izbereš. Mi ostanemo in ti greš, za teboj jezdijo naši fantje, in kjer ukažeš, zabijejo kole; potem potegnemo s plugom brazde od kola do kola. Lahko zaokrožiš kakršnokoli klobaso — samo pazi, da boš pred solnčnim zahodom zopet na mestu, odkoder si odšel. Vsa zemlja, ki jo obhodiš, bo tvoja.«

Pahom je privolil. Sklenili so, odriniti zarana, potem so se še pomenkovali, pili čaj in kumis in jedli pečenega koštruna.

Ko je napočila noč, je legel Pahom spat. Baškirci so se razšli. Sklenili so, da se zgodaj zbero ter pred solnčnim vzhodom odrinejo na mesto.

7.

Pahom ni mogel zaspati. Vedno je mislil na zemljo. Kaj bom tukaj vse napravil! Celo kneževino obsežem, 50 verst obhodim v enem dnevu; dan je zdaj tako dolg, v 50 verstah leži 10.000 desjatin. Pred nikomur se mi ne bo treba uklanjati — oral bom, kolikor hočem, ostalo pustim za pašo.

Vso noč ni spal, samo proti jutru je malo zadremal. Brž ko je zadremal, pa je imel sanje: Ležal je prav v tej kibitki in slišal, kako se nekdo smeje. Da bi videl, kdo se smeje, stopi iz kibitke. In tu vidi starosto Baškircev, ki sedi na tleh; drži se z obema rokama za trebuh in se trese od smeha. Pahom stopi bliže in vpraša, zakaj se smeje — a zdajci opazi, da to ni starešina Baškircev, ampak trgovec, ki je prišel na njegov dvor in mu pripovedoval o teh krajih. Pa vpraša trgovca: »Ali si že dolgo tukaj?« A to ni več trgovec, ampak tisti kmet, ki je v domačem kraju prišel k njemu od dolnje Volge. Zdaj pa tudi ni več kmet — sam živi vrag je, ki tu sedi z rožički in kopiti, se smeje in bulji na eno mesto. In Pahom si misli: Kaj neki gleda in čemu se smeji? Gre in pogleda ter vidi človeka, ki leži v sami srajci in hlačah, z nosom navzgor in bel kakor rjuha. Ko pogleda ostreje, kdo bi to bil, mu postane jasno: on sam je bil. Od strahu se je pre-

budil. »Kaj vse ne pride človeku v sanjah pred oči!« Ozre se in vidi, da se je pričelo daniti. »Trebaja zbuditi ljudi, čas je, da odrinemo.«

8.

Pahom je vstal, vzbudil hlapca, ki je spal v tarantasu, dal zapreči in je šel buditi Baškircev. »Čas je,« tako je klical, »da odrinemo na step.« Baškirci so vstali in se zbrali, tudi starešina je prišel. Zopet so pili kumis in so hoteli pogostiti Pahoma s čajem. On pa je silil na odhod.

»Če gremo,« je klical, »pojdimo takoj! Skrajni čas je.« Baškirci so se odpravili na pot, eni so jahali, drugi so se peljali v tarantasih. Pahom s hlapcem se je peljal v svojem tarantasu.

Prišli so v step, ko je vstajala zarja, šli na hrib in stopili skupaj. Starešina se približa Pahomu in pokaže z roko na step. »To vse,« je dejal, »kar obsežeš z očmi, je naše. Samo izberi!«

Pahomu se zasvetijo oči: daleč tja vidi travnat svet, gladek kakor dlan, črn ko mak, po jarkih raste bujna trava, visoka do prsi.

Starešina sname lisičjo kučmo, jo položi na sredo hriba in reče: »To je znamenje; na kučmo položi denar! Tvoj hlapec bo stal tukaj. Odtod pojdi in semkaj se vrni! Vsa zemlja, ki jo obhodiš, bo tvoja.«

Pahom izvleče denar in ga položi na kučmo; sleče kaftan ter vstane v samem sukniču, oprta si malho s kruhom, si priveže steklenico vode za pas, nategne škornje in se pripravi na pot.

Premišljal je nekoliko hipov, katero smer bi vzel. Povsod je tako lepo! Vseeno, si misli, grem proti solnčnemu vzhodu. Postavi se z obrazom proti vzhodu — se pretegne in čaka, da se pokaže solnce nad obzorjem. Ne smem gubiti časa, tako reče sam proti sebi, v hladu se laže hodi. Jezdec se postavi za njim. Čim se je prikazalo solnce, je odkorakal — a jezdec za njim.

Ne hodi ne počasi ne hitro. Kako verst morda je prehodil in veli zabiti kol. Potem pa začne hitreje korakati in kmalu da zabiti drugi kol. Za trenutek se ozre: hrib se še vidi, tudi ljudje na njem. Ko pogleda na solnce, se mu zdi, da je moral prehoditi kakih pet verst. Ker se je segrel, sleče sukno.

Ko zopet prehodí pet verst, mu začne postajati gorko. Pogled na solnce mu pravi, da bi bilo čas za zajutrak. Lep

kos sem že prehodil, si misli; štirikrat toliko bi rad opravil v enem dnevu, vendar pa je še prezgodaj, da bi začel zavijati na levo. In sezujem se.

Vsede se, sezuje škornje in gre naprej; zdaj je lahko hodil. Mislil je: Še pet verst lahko grem, potem zavijem na levo. Čim dalje, tem lepše je postajalo. In še koraka naravnost. Ko se ozre, je bil hrib komaj še viden in ljudje na njem so kakor mravlje.

Zdaj pa bo treba zaviti, si misli. Kako sem se segrel! Žejen sem. Vzame steklenico, gredoč pije, veli zabiti še en kol in krene na levo.

Gre in gre — trava postaja visoka in vedno bolj mu je vroče. Začne ga obhajati trudnost. Pogled na solnce mu pravi, da bo poldne. Treba si odpočiti.

Ustavi se in vzame košček kruha. Če sedeš, potem zaspiš. Zato se le nekoliko ustavi, toliko, da se oddahne in gre naprej. Spočetka zopet lahko hodi — jed mu je dala novih moči. A postalo je že jako vroče in loteva se ga spanec — čuti se utrujenega. Pa si misli: Za urico trpljenja — veliko let življenja.

Na tej strani je prehodil kakih deset verst. Hotel je zaviti na levo, a glej, kraj je tako lep — bujna dolinica; škoda bi bilo jo pustiti: lan bi utegnili tukaj izvrstno rasti. In gre naravnost, si zagotovi dolino in da zabiti kol.

Zdaj šele naredi drugi kot. Ko se ozre na daljni hrib, komaj še vidi ljudi na njem. Do tjakaj bo okoli petnajst verst. Te dve strani sem vzel predolgi, tretjo bo treba nekoliko skrajšati. Sicer moj grunt na ta način ne bo imel čisto ravnih mej — a kaj se hoče? Zaviti moram, potem pa naravnost k hribu; požuriti se bo treba, ne siliti v stran, saj imam zdaj zemlje več ko dovolj. In obrne se ter stopa naravnost proti hribu.

9.

Pahoma začno noge boleti, ker si jih je odril. Kolena se mu šibijo; počival bi — a ne sme — ne utegne — pred solničnim zatonom se mora vrniti. Solnce ne čaka. In Pahom hiti, kakor bi ga kdo priganjal.

Ali se nisem ukanil? Ali nisem vzel preveč? Kaj pa če ne pridem pravočasno? Daleč je še in silno sem že utrujen. Če le ne pojdejo v izgubo moji izdatki in moj trud! Napeti moram vse sile!

Strese se in se spusti v dir. Noge ima že odrte do krvi, a vendar še beži naprej, dalje in dalje. In zdaj vrže s sebe

suknjo, škornje, steklenico, čepico. Bil sem preveč požrešen, si misli, vse sem pokvaril, ne bom na cilju pred solnčnim zahodom...

Pa še hujše je prišlo: od straha mu že jemlje sapo. Beži dalje — srajca in hlače se mu od potu lepijo na život — usta so mu vsa izsušena — kakor kovaški meh se mu dvigajo prsi — srce tolče kakor kladivo — kolena se mu šibe, kakor da niso njegova.

Komaj še v misel jemlje zemljo. Ko bi samo ne umrl od napora! Boji se umreti, a ustaviti se ne sme. Toliko sem pretekel, in če zdaj neham, bodo rekli, da sem tepec.

Baškirci — razločno jih sliši — žvižgajo, kličejo. Ob njihovem vpitju se mu še bolj razvname srce. Zbere zadnje moči in teče — solnce stoji res skoro na robu — a do hriba je že čisto blizu. Baškirci mahajo, kličejo — vidi lisičjo kučmo — vidi denar notri — vidi starešino, kako čepi na tleh in se drži za trebuh. In v spomin mu pridejo sanje: zemlje je veliko — a bo mu li Bog dal živeti na njej? Oh, uničil sem se! — in beži naprej...

Pogleda na solnce. Veliko je, rdeče, dotika se zemlje, že tone. A zdaj doseže hrib — solnce pa je zašlo.

Bolesten vzkrik se mu odtrga iz duše; menil je, da je vse izgubljeno. Pa pomisli, da bi se moralo z višjega kraja solnce še videti... Plane na hrib — tu leži kučma. Spotakne se, pade, doseže z rokami kučmo.

»Korenjak!« zakliče starešina. »Pridobil si veliko zemlje.«

Ko hoče hlapec Pahomu priskočiti na pomoč in ga vzdigniti, vidi, da mu iz ust teče kri: bil je mrtev.

Hlapec vzdihne.

Starešina pa čepi na tleh, se smeji na glas in se drži za trebuh. A zdaj se vzdigne in vrže hlapcu lopato: »Tu kopaj!«

Baškirci so vstali in šli.

Hlapec je ostal sam z mrličem. Izkopal je Pahomu grob, prav tolik, kolikor je meril od glave do nog — tri lakte — in ga zagrebel.

Tolstoj (prevedel dr. L. Pivko).

Dober svet.

Obravnavaj svoje težave s prijateljem in svojih skrivnosti ne razodevaj tujcu!

Knjiga pregovorov (v sv. pismu).

Mrtva nevesta.

»Hčerka, hčerka, ti je hudo
po materi, po očetu?« —   »Sestra, sestrica, ti je težko
Tiho, tiho je pod zemljo.   za brati, za sestrami?« —
Tiho, tiho je v jami.

»Čuj, nevesta, dragi sem tvoj,
iščem ljubezni po svetu...« —
V grobu je vzdihnilo: »Joj, prejoj!« ...

Oton Župančič.

Prezident Linkoln in svinja.

Ko je nekoč ameriški prezident Linkoln jahal na deželo, zagleda svinjo, ki bi se v močvirju bila skoro utopila in ki se je zaman trudila, da se reši iz blata. Prezident stopi s konja ter pomaga svinji iz močvirja — pri tem pa se seveda prav pošteno oblati.

Zgodbica se je kmalu raznesla in vsakdo se je čudil, kako da si gre prezident prizadevat toliko truda zaradi navadne svinje. On pa je rekel: »Nisem storil tega samo radi svinje, temveč tudi zavaljo samega sebe.«

Kaj je hotel s tem povedati? Da se pač naše dejanje ne tiče samo teh, ki jim storimo kaj dobrega in usmiljenega, temveč tudi nas, ker s krepostnim udejstvovanjem naše moči rastejo, v brezbriznosti pa otope.

»Ne navajaj se hladno gledati, kako trpi živo bitje, kajti to vpliva nate kakor zlobna čarovnija starih pravljic, ki spremeni človeka v kamen!« Sočustvovati pomeni so- doživljati, in kdor ne more več sočustvovati, v tem tudi ni več notranjega življenja.

Če bi Linkoln takrat mirno gledal, kako se svinja muči, bi umolknil v njem glas sočustvovanja, kakor zamre v nas tudi vse drugo, na kar neprestano ne slušamo. Tedaj bi pustil morda tudi zamorce trpeti v njihovem blatu bede in suženjstva ter ne bi postal osvoboditelj sužnjev, kajti tudi pri tem velikem delu so ga čez in čez obmetali z blatom, da je bil pogosto blizu obupa.

Kdor hoče samo dobro jesti, srebati popoldne svojo kavo, kaditi svojo smotko in nato sladko zaspati — ta se pač hočeš nočeš odvadi ljubezni in sočustvovanja, zato pa ostane tudi ubog, zelo ubog človek.

Fr. W. Förster.

Zdravljica.

(Ob novini¹ leta 1844.)

Spet trte so rodile,
prijatli, vince nam sladkó,
ki nam oživlja žile,
srce razjasni in okó,
ki vtopi
vse skrbi,
v potrlih srcih up budi.

Komu najpred veselo
zdravljico, bratje, č'mò zapet'?
Bog našo nam deželo,
Bog živi ves slovenski svet,
brate vse,
kar nas je
sinòv sloveče matere!

V sovražnike 'z oblakov
rodu naj naš'ga trešči grom!
Prost ko je bil očkav
naprej naj bo Slovencev dom!
Naj zdrobé
njih roké
si sponé, kjer jim še težé!

Edinost, sreča, sprava
k nam naj nazaj se vrnejo!
Otrók kar ima Slava,
vsi naj si v roke sežejo,
da oblast
in z njo čast,
obilnost bodo naša last!

Bog živi vas, Slovenke,
prelepe, zlahodne rožice!
Ni take je mladenke,
ko naše je krvi deklè;
naj sinov
zarod nov
iz vas bo strah sovražnikov!

Mladenči, zdaj se pije
zdravljica v a š a , vi naš up!
Ljubezni domačije
noben naj vam ne vsmrti strup!
Ker po nas
bode vas
jo srčno branit' klical čas. —

Živé naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat' dan,
da, koder solnce hodi,
prepír iz sveta bo pregnan;
da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!

Na zadnje še, prijatli,
kozarce záse vzdignimo,
ki smo zato se zbrat'li,
ker dobro v srcu mislimo.
Dokaj dni
naj živi
Bog, kar nas dobrih je ljudi!

Fr. Prešeren.

Medsebojnost.

Bog hoče, da živimo od medsebojne sreče in življenja,
ne pa od medsebojne nesreče in smrti.

Človek človeku kaj pomore s svojim veseljem, ne pa
s svojo tužo.

Ruskin.

¹ Novina = novo vino.

Odkod dolgovi ?

Skoraj vsak tvoj izdatek prihaja odtod, ker hočeš biti drugim enak. Dolga si nakopavamo zavoljo tort in pečenk: toliko ne izdamo ne za izobrazbo razuma, ne za srce in ne za lepoto.

Emerson.

Glejte, alkohol!

Ada Jurke, rojena l. 1740, umrla početkom 19. stoletja, je bila huda pijanka, tatica in vlačuga. Njeno potomstvo je narastlo na 834 oseb. Za 709 izmed njih se je dalo dognati, kako so živele: 106 jih je bilo nezakonskih, 142 beračev, 64 jih je živelo od miloščine, 181 je bilo vlačug in 76 obsojenih radi zločinstva, 7 od njih zavoljo umora. Tekom 75 let je samo ta rodbina (glede na podpore, jetniške stroške, odškodnine itd.) državo veljala okoli — 5 milijonov (!) mark (dobre valute)!

Kristus in Peter.

Zveličar in Peter po svetu hodila,
po svetu hodila, nevedne učila.
Pa gresta mi nekega dne oba
po veliki cesti tako sama.
Za gore že solnce je spravljal se,
od gričev, vršičev poslavljal se.
Počasi korakata moža častita,
globoko zamišljena — ne! — to se pravi:
zamišljen v resnici bil sam je Gospod,
v tla gledal in gledal je celo pot.
Bog vedi, kaj mu je hodilo po glavi!
O, Peter bi zdavnaj že rad bil golčal,
z veliko težavo je tih bil in molčal
(ker, kdor veliko in rad govori,
ne misli globoko — izkušnja uči),
beseda mu baš je na koncu jezika:
pred njima prikaže se čudna slika!
V dnu jarka globokega, tik pri cesti
kmet ležal je vznak in v nezavesti.
»He, klada pijana, zmézi se, zmézil«
zadere Šentpeter se v sveti jezi. —
»Domov! Mar nič se ti še ne mudí?
Brez olja je starka doma in solil«

A Kristus Šentpetru s kazalcem pomigne:
 »Pomagaj, da revež na noge se vzdigne!
 Sok trsov moža pač je malko ukanil,
 doslej se še ni bil nikoli upijanal,
 no, pošten je sicer in dobra duša . . .«
 Šentpeter strmeč te besede poslušal
 in, hoče — noče, do prvega praga —
 pod pazduho kmeta vodèč, pol nosèč,
 pod pezo rojaka se dobro potèč —
 Zveličarju spraviti ga pomaga.

Pa gresta po cesti zopet naprej,
 kdo jima naproti prihaja? — Glej,
 berač ostuden, poln gnilih gob,
 živ mrlič, ko svoje dni modri Job.
 A glej, Zveličar se jidniku bliža:
 »Oh, brate nesrečni!« srčno ga pozdravi —
 s poljubom bolnika pri priči ozdravi.
 Šentpeter se čudi, od čuda se križa.

Pa gresta po cesti beli naprej,
 kdo jima naproti prihaja? — Glej,
 mož svetega lica, v obleki bogati,
 na prstih se prstani bliskajo zlati;
 in glej, že od daleč se jima odkrije:
 »Hosana, sin Davidov!« skoro zavpije . . .
 »No, vendar že edenkrat — hvala Bogu!
 oddahne si Peter — »bilo ni miru
 od sitnih pijancev in postopačev
 in gnusnih in gobavih samih beračev;
 zdaj prvi nas sreča mož pošten in pravi!«
 In Peter neznanca spoštljivo pozdravi.
 A Kristus? — popotnika še ne pogleda
 in nalašč od njega obrne se v stran,
 ko mimo gre tujec ves sladek, skesan —
 za Petra spet nova uganka — seveda!

»Kako pa, da tega preziraš? Povej!«

»Na ustnih ta človek pač nosi Jehôvo,
 a srce le mamona¹ moli njegovo,
 o, Peter, ta svetec je — farizej!«

¹ Mamon = denar.

Samo ljudje ...

Narava nas uči ljubiti,
ljubezen krotko potrpeti;
samo ljudje, ljudje na sveti
uče nas sovražiti, kleti.

Fr. Levstik.

Obrekovanje.

Obrekovanje obenem škoduje trem: tistemu, ki ga obrekuješ, onemu, proti kateremu ga obrekuješ, a največ — tebi, ki obrekuješ.

Bazilij Veliki.

Kaj je pravica, kaj krivica?

O tem si dva človeka nista enih misli. Kar komu ne ugaja, to se mu zdi krivično in s pravico je ravno narobe. Sodba je jako težavna, kadar se tiče nas samih.

Fr. Detela.

Srce človeško sveta stvar.

Srce človeško — sveta stvar,
ne šali ž njim se mi nikar,
v njem pekel naš je in naš raj,
sè srcem našim ne igranj!

En solnčni soj, en topel dan
iz tal izvabi cvet krasan;
en črn oblak, en nočni mraz —
in strt je cvet na večni čas.

En gorek rek — srce odpre,
en ljub pogled — srce se vžge;
en hud pogled — srce mrje,
en trd izrek — srce se stre ...

Po cvetkah ti vesel frfraš
in sreblješ med iz sladkih čaš;
a ko s cvetu na cvet hitiš —
li slutiš, kak spomin pustiš?

Za tabo solz potok lijoč,
oči gasnoče, cvet venoč,
zgubljen pokoj, kesanja strup,
v potrti duši črn obup.

S človeškim srcem ne igranj,
naš pekel v njem je in naš raj,
sè srcem eno žitje streš,
sè srcem eno bitje streš!

Simon Gregorčič.

Daj nam danes ...

Francoski modroslovec Avgust Comte je po kosilu, namesto slaščic, rad vzel in žvekal skorjico suhega kruha, da bi se spomnil tistih, ki nimajo niti — suhega kruha.

Devojčica moja...

Devojčica moja, ti davno že spiš;
v zvoniku bije polnoči,
in v tvoji spalnici lučka bedi,
in v tvoji spalnici paradiž.

Jaz grem vsak večer na božjo pot,
pod tvojim oknom grem vsak večer,
da najde duša moja mir,
grem vsak večer na božjo pot.

Čuj, posteljo tvojo zastražil je Bog:
ob postelji tvoji kerub stoji
in skozi temo se mu meč blesti,
in ta blesk je hladeń, in ta blesk je strog.

Naj, kakor že, naj bo z menoj —
pod tvojim oknom grem vsak večer
in v moji duši sladek je mir,
dokler je Bog Otec stražnik tvoj.

Oton Župančič.

Čaša modrosti.

Živel je v deveti deželi kralj, ki je pil sama močna vina. Časih se ga je navlekel tako, da so mu odpovedale noge. Moral je sestiti. Tedaj je bil siten in razdražljiv, da so bežali domači ljudje daleč od njega.

Imel je starega ministra, ki je še najlaže prenašal kraljeve sitnosti. In ali niso bile same sitnosti, kar si je ob takih prilikah izmislil kralj? Kdo mu naj n. pr. ugodí, ako si je želel solnca, ki ga naj ugrabijo njegovi služabniki visokemu nebu in ga postavijo predenj na tla? To je bilo nemogoče in tako še marsikaj drugega.

Nekoč je zopet mrmral, ko ga je vinska moč položila na tla. Vsi so bežali od njega, samo stari minister je ostal v kraljevi bližini.

»Ako imaš kaj pameti,« mu reče kralj, »mi dobodi kjerkoli tako čašo, ki bo napolnjena z modrostjo. Prinesi mi jo, da jo izpijem in da ne bom samo najmogočnejši, ampak tudi najmodrejši vladar.«

Stari minister nekoliko pomisli, odide iz dvorane in se kmalu vrne.

»Tu je, o kralj, čaša modrosti!« pravi minister in ponudi vladarju čašo — vode.

Engelbert Gangl.

Izgubljeni raj.

Izgubljen človeku je zemeljski raj,
Adámova deca v prognanstvu se joče
in prosi, naj sreče zapravljene kraj
odpre jej na novo dobrotljivi oče.

Nespametno ljudstvo, čemu-li tvoj stok?
Na delo! Ne nosi mi križema rok!
Povrni se samo v prvotnost nazaj
in našlo povsodi prvotni boš raj!

Simon Gregorčič.

Tvoja kraljevska mogočnost.

Ako bi imel neprestano v mislih, koliko ljudi ti je v vsakem trenutku izročeni in kako vsak neprestano opazuje, kaj pravkar govoriš in delaš — bi lahko na svojo okolico vplival kakor pravi kralj.

Fr. W. Förster.

Butalski gospod župan.

V Butalah imajo župana, ki je sila gosposki — celo klobuk nosi in pa črevlje ima na škrip, kadar ni bos. Pa mu po opravkih pride na dom ljudski človek iz druge vasi, iz hribov hribovec, in vpraša županovo deklino: »Kje so pa mati?«

Mu deklica odgovori: »»Naša mati niso mati, so mamá!««

»Pa kje so?«

»»Na potoku, perejo srajco.««

»In ata?«

»»In ata niso ata, so papá!««

»I no, kje so pa?«

»»V postelji leže in čakajo na srajco, da bo oprana.««

Fr. Milčinski.

Vprašanja in odgovori.

Kdo je moder? — Kdor se od vsakega uči.

Kdo je močan? — Kdor preмага samega sebe.

Kdo je bogat? — Kdor se zadovolji s svojim.

Kdo je spoštovanja vreden? — Kdor spoštuje druge.

Talmud.

Hlapec Jernej in njegova pravica.

1.

Jernej se je napotil v Ljubljano. Preštel je svoje premoženje in veliko je bilo, skoraj vsako leto je prihranil en goldinar.

Preden je šel, se je še ozrl v dolino in se je odkril in prekrizal. Zgodaj je bilo, ni se še prikazalo solnce; trava je bila rosna, hladna megla se je vzdigala iz doline. Jerneju je bilo mraz: njegova obleka je bila vlažna od rose, njegov obraz je bil kakor umit.

In je zadel culo na ramo in se je nameril med senožeti in njivami do ceste. Spočít je bil in je hodil z lahkim korakom, tudi njegovo srce je bilo veselo in utolaženo.

»Kaj bi trosil denar za voz?« je pomislil. »Dokler me nosijo te stare noge, bi bil greh, da bi lenaril; in tudi greh bi bil, da bi prosjačil. Če že pripelje mimo krščanski človek in poreče: na, Jernej, prostora je za dva in kobila je spočíta — pa prisedem v božjem imenu!«

In komaj je tako pomislil, je pripeljal mimo kmet in se je ozrl in je ustavil koleselj.

»Kam pa?«

»Proti Ljubljani!«

»Prisedi do Goščevja!«

Jernej je prisedel.

»Po kakšnih opravkih v Ljubljano?«

»Pravice iskat.«

Kmet, zavaljen, čokat človek, je pogledal Jerneja z nezaupnim očesom.

»Kdo pa si?«

»Jernej iz Betajnov.«

Kmet je pomislil.

»Ne poznam Jerneja iz Betajnov. Kateri Jernej?«

»Hlapec Jernej. Pri Sitarjevih sem bil do včerajšnjega dne.«

»Pa ga greš tožit?«

»To se pravi . . . ne maram ga spraviti na vislice, tudi v ječo ne. Ampak razsodijo naj po pravici.«

»Kaj ti je storil?«

»Štirideset let sem delal tam. In ko sem dodelal, je prišel in je rekel: pojdi!«

Kmet je pogledal mrko in je švrknil po konju.

»Tako. Pa ga greš tožit?«

»Kaj se to pravi: tožit? Svojo pravdo grem razložiti, naj razsodijo! Pravico hočem sebi in drugim in vsem — krivice nikomur!«

»Ali boš kaj opravil?«

»Bom. Veliko je sodnikov na svetu, postava pa je samo ena!«

»Prav nič ne boš opravil!«

Kmet se je tako močno okrenil proti Jerneju, da je nategnil vajeti in se je koleselj skoraj ustavil.

»Če hočeš poslušati pametno besedo, hlapec, poslušaj: skoči takoj s koleslja in se napoti, odkoder si prišel! Zakaj hlapec proti gospodarju še nikoli ni nič opravil, kaj šele, če je pravica in postava na gospodarjevi strani! Star si, lahko bi to vedel! Ampak veš, kaj bi storil jaz, če bi me hodil hlapec tožarit, po krivem ali po nekrivem? Dal bi Šimnu in dal bi Jakcu vsakemu en cepec v roke in bi rekel: zdaj pa mlatita po njem, dokler vama roke ne omahnejo, zato da bo drugikrat razložil, kdo da je gospodar in kdo da je hlapec! Tako bi jima rekel, glej! — Tam, ali vidiš, tam pa je krčma, tam bom ustavil!«

Kmet je pokazal z bičem na polje, krčme pa nikjer ni bilo. Zato je Jernej vzel culo in je vzel škornje pa je skočil z voza in se je opotekel proti jarku. Kmet je švrknil po konju, vzdignil se je prah.

Jernej je gledal žalosten za njim.

»Kakor otrok je: dobro potico je jedel, dobro vino je pil, pa ne pozna lakoti. Krivice ni občutil, pa ne pozna pravice. Bog mu bo sodil po svojih postavah in po svojem usmiljenju!«

Hitro se je vzdignilo solnce, kmalu je pripekalo, kmalu je bil Jernej truden od vročine. Hodil je eno uro, hodil dve uri, noge so otrpnile; pa je od daleč, s hriba, zazvonilo poldne; in Jernej je bil lačen. Ni več dolgo romal, ni več dolgo čakal, bela krčma se je zasvetila ob cesti.

Samo dvoje gostov je bilo v krčmi: mlad kmet, ki je Bogu dan kradel in je bil že opoldne pijan, in pa droben, siv in prihuljen starec, v obnošene cunje oblečen, ki je igral na harmoniko in prepeval kvante. Reč je bila taka, da je Jernej najprej pozdravil, nato pa pljunil.

»Le sèm, le sèm!« je vabil mladi kmet.

Jernej ga ni pogledal in ga ni maral poslušati in je sedel za drugo mizo.

»Kaj smo razbojniki?« se je razjezil kmet in je izkušal, da bi naredil trezen in pameten obraz. »Kam in po kakšnih potih, očka?«

»V Ljubljano!«

»Tak, v Ljubljano? Pa ne tožit?«

»Tožit!«

»Bog daj sreče! Koga tožit?«

»Gospodarja.«

»A?«

»Gospodar moj, pravijo, da je! Tisti kmet je rekel, ki me je spodil z voza; in tudi župan je rekel.«

»Kako pa je bilo? Kako pa? Kako pa sta prišla navskriž?« je hitel kmet in je bil tako vesel, da se je Jernej ves začudil.

»Kako? Delal sem, pa sem dodelal; mlad sem bil nekoč, zdaj sem star. Pa je rekel: pojdi!«

»Ho, ho, ho!« se je zasmel kmet krohotoma in je udaril starega godca po rami. »Ali si slišal, Andrejec? Ali si slišal? Hlapec gre tožit gospodarja!«

Godec je stisnil harmoniko med kolena, da je zacvilila, in se zasmel tako od srca, da so mu pritekale solze iz oči.

»No, ti hlapec, ki greš tožit gospodarja, glej!«

Oddahnil si je kmet od smeha, odkašljal se je in je pokazal s prstom na godca.

»Glej, temu ni prišlo na misel, da bi tožil; zakaj pameten je in pozna pravico. Zdaj bo že dobrih nekaj let, da sem ga spodil, prav na lepem sem ga spodil, ker se mi je tako zazdelo. Pa je vesel, pa se mu nič ne zdi, pa se mu lahko smejem, pa ga lahko ščipljem!«

Vščipnil ga je v laket, godec se je po otročje nakremžil, zajecal je tenko in je visoko vzdignil kolena. Nato sta se obadva zasmejala.

Jernej je popil vino, kozarec se mu je tresel v roki.

»Tako si se opljuval, nevernik, tako si oskrunil božjo podobol!«

In je vstal nespočit, zadel je culo in je šel. Skozi okno ga je še pozdravljal prešerni smeh kmetov in godčev.

2.

Suh bradač, ki je imel naočnike, je rekel Jerneju:

»Pojdite z mano, da Vam pokažem, kje so pravični sodniki!«

Prišla sta do duri, ki so bile odprte nastežaj. V izbi je stal za široko mizo mlad človek, ki je imel svetle brke in vesele oči. Ozrl se je in je bil osupel, ko je ugledal dolgega Jerneja in njegovo procesijo.

Bradač je pokazal preko ramé s palcem na Jerneja, pomežiknil je prešerno in se je nasmehnil in je rekel:

»Tebi, Košir, ki si človek humorja, priporočam in izročam popotnika, ki išče pravičnih sodnikov na tem svetu. Razloži mu, čigava je jablan: ali tistega, ki jo je zasadil, ali tistega, ki jo je otrešel?«

Tako je uganjal burke s pravico božjo. Mladi sodnik pa se ni smejal, temveč namršil je svetle obrvi.

»Čemu komedije? Kdo ste Vi, človek, in koga iščete?« Jernej je stopil blizu predenj.

»Jernej sem iz Betajnové in krivico so mi storili. Zato sem se napotil po svetu, da bi poiskal pravice, ki jo je Bog poslal in ki jo hranijo sodniki v svojih bukvah.«

»Kakšno krivico so Vam storili? Koga tožite in čemu?«

»Nikogar ne tožim, zakaj potreba ni in ne maram, da bi trpeli ljudje zaradi moje pravice. Če nasitite mene, ni potreba, da bi bili drugi lačni. Tako se je zgodilo, kakor bom povedal: še otrok bi razsodil, kako bi ne razsodili Vi, ki ste učeni in poznate postavo! — Delal sem štirideset let na Betajnovi; ni toliko zemlje, da bi jo z dlanjo pokrili, ne na polju ne na senožeti, kamor še ni bil kanil pot mojega čela. Tako sem delal štirideset let in Bog je obilno blagoslovil to moje delo. Pa je umrl stari Sitar, pa je prišel sin njegov, negodnik, in je rekel, v prešerni pijanosti je rekel: Jernej, zdaj poveži culo in pojdi, zakaj, Jernej, zdaj sem jaz gospodar; zdaj si dodelal, zdaj si star in nadležen, ne maram te več; ni več kota zate v domu, ki si ga sam postavil in ga varoval vsega hudega, ni več zate kruha, ki si ga sam pridelal; le vzemi potno palico pa pojdi, kamor ti je pot! Tako je rekel; je razsodil sam zoper pravico in postavo, da je jablan tistega, ki jo je otrešel, ne tistega, ki jo je zasadil. Jaz pa sem šel in sem se napotil iskat pravice, ki jo je Bog poslal na svet in ki je človeška sila ne more razdreti. Razsodite!«

Tako je govoril Jernej, počasi in po vrsti, brez hinavščine. Mladi sodnik pa je poslušal in je gledal žalostno.

»Le vrnite se,« je rekel, »vrnite se na Betajnovó k svojemu gospodarju, ki je trd in krivičen, in mu recite:

spoznaj pravico, bodi usmiljen, daj mi kot v svoji hiši, kos kruha na stara leta! Recite mu tako, pa mu bo žal in bo spoznal svoj greh in bo storil, kakor boste prosili!«

Osupel je poslušal Jernej take besede; dolgo je molčal.

»Kaj ste sodnik?«

»Sodnik sem.«

»Pa ste razsodili po pisani in božji pravici?«

»Tako sem razsodil.«

Visoko se je zravnal dolgi Jernej, za glavo je bil višji od sodnika in od lenuhov, ki so stali pred durmi.

»Jaz pa rečem, sodnik, da niste razsodili ne po človeški ne po božji pravici! Kaj je Bog ukazal, da se zavalji negodnik na posteljo, ki sem jo jaz sam postiljal in ravnal trdih štirideset let? Kaj je Bog zapovedal, da naj pogine v jarku Jernej, ko si je postavil lepo hišo in topel hram? Odprite bukve: ne znam brati, pa bi rad videl od daleč tiste črne besede, ki so tako naredile in zapovedale. Pokažite: tudi vezavo bi rad videl tistih bukev in črno obrezol! Ali je tam zapisano, povejte: delal si, s krvjo si gnojil, da je visoko pognala pšenica, da se je cedila trava od soka; zdaj pa, ko si star in nadložen, ko ni več krvi, da bi z njo gnojil, zdaj pojdi! Če je zapisano, povejte, da naj Jernej, kadar je napolnil shrambe in kašče, hodi od vasi do vasi, od hiše do hiše, v nadlego ljudem in psom, ter prosi ubogajme skorje kruha? To mi povejte! In še mi razložite, kako da ravnam zdaj s svojim delom, kam bi z njim: v zemljo je zakopano, pač za klastro globoko — kako naj ga izkopljem? Kako naj ga povežem v culo, na ramo zadenem? Mojih štirideset let — kako naj jih spravim, kako zauživam na zapečku? Tukaj je cula; perilo je notri in prazniška obleka! Štirideset let — preštejte in premislite, koliko je to tednov in koliko ur! Moja pamet je počasna, stara; ne znam prešteti, ampak povejte mi, če je to samo toliko tednov in samo toliko dni, da je taka cula obilno plačilo? Prazniška obleka in platnena srajca pravično povračilo? Tako je, recite: obilno plačilo, pravično povračilo — pa bom verjel, da ste sodnik, kakor ga je Bog postavil!«

Žalosten je poslušal mladi sodnik, žalosten je gledal na Jernejev zagoreli, razorani obraz, na prašne čevlje in obnošeno obleko.

»Ne prerekajte se s pravico, kakor je; ljudje so jo ustvarili, ljudje so ji dali silo in oblast. Kadar Vas biča,

upognite hrbet in zaupajte v Boga; če spremeni obraz, da bi je človek ne razločil od krivice, obrnite se stran in ne iščite opravka z njo! Tako premislite, pa pojdite z Bogom in storite, kakor sem rekell«

Ves osupel, ves prestrašen je pogledal Jernej.

»Torej ni pravice? Torej ste jo zatajili?«

Sodnik je molčal. —

Ivan Cankar.

Politika.

Hinavstvo, zavijanje, lumparija,
prekanjenost lisičja, zvitost kače,
politika se zde nam vse zvijače;
klin s klinom, z lumpom lump naj se pobija!

Krivi naj se pravica in zavija;
poštenost, plemenitost so igrače!
Obrekovanje, laž, če ni drugače —
dovoljena je vsaka grdobija.

Slabó ne more dobrega roditi,
noč z dnevom, laž z resnico se ne druží;
kaj moglo bi iz take zveze priti?

Pred mašo mašnik ne brazdá po luži;
poštenemu je rodoljubu biti,
svét bodi sam, kdor sveti stvari služi!

Jos. Stritar.

Tebí, ki bi se hotel oženiti.

Imam vprašanje samo zate, moj brat, kakor svinec na niti vržem to vprašanje v tvojo dušo, da izvem, kako je globoka.

Mlad si, pa si želiš otroka in zakon. In jaz te vprašam: ali si tak človek, ki si sme želeti otroka?

Ali si zmagovalec, krotitelj samega sebe, ukazovalec svojim čutom, gospodar svojih kreposti? Tako te vprašam.

Ali pa govori iz tvoje želje žival in potreba? Ali nemir s samim seboj?

Hočem, da tvoja zmaga in tvoja svoboda zahrepeni po otroku. Žive spomenike imaš staviti svoji zmagi in svojemu osvobojenju.

Nad se samega imaš zidati. Še prej pa moraš sam biti kakor sezidan, raven na telesu in na duši.

Nietzsche (izg. Niče).

Razžalítev.

Če »pasja duša« reče kdo
človeku, da ga prav razžali,
krivica je velika to —
človeku, meniš? — ne, živali!

Jos. Stritar.

Komu se da najprej?

Če prideta na dom mi dva
pomoči prosit siromaka,
sovražniku najprej se da,
prijatelj malo naj počaka.

Jos. Stritar.

Pravičnik.

(Sokratov zagovor.)

Slavni grški modrijan Sokrat je bil obtožen, da ne priznava državne vere in pa da zapeljuje mladino, češ, da jo navaja k nevernosti. Sodniki so ga spoznali za krivega ter ga obsodili na smrt. Sokrat je mirno poslušal razsodbo ter nato sodnike takole nagovoril:

»Ljudje bodo rekli, da ste, Atenci, brez razlogov usmrtili Sokrata, ki je bil moder mož. Rekli bodo, da sem bil modrijan, četudi v istini nisem; samo zato bodo dejali tako, da bi vas pahnili v sramoto. Rekli bodo, da niste bili upravičeni, me obsoditi na smrt; kajti če bi le malo še počakali, pa bi smrt sama prišla pome, ker sem že v letih, rekel bi z eno nogo v grobu. Pa tudi to vam hočem povedati, vam, ki ste glasovali za mojo smrt, kako zastoj mislite, da bi jaz ne vedel, na kak način bi se lahko rešil smrti. Poznam taka sredstva, pa jih vendar ne bom rabil, ker smatram kaj takega za početje, ki bi ne bilo mene vredno. Vem, da bi najrajši slišali, ko bi jaz tarnal in stokal ter storil in govoril še marsikaj drugega. Toda niti pred sodiščem niti v vojni se ne spodobi ne zame in ne za nikoga drugega razmišljati, kako na nedostojen način utečeš smrti. Ako ne spoštuješ samega sebe, se v vsaki nevarnosti dobe rešilne poti, da uideš smrti. Ni torej težko uiti smrti; veliko težje pa je uteči grehu, ki je hitrejši od smrti in nas zato prej dohiti. Glejte, jaz sem že počasen starec in me je ujela smrt; a vas, moji tožniki, ki ste urni in hitri, je ujelo nekaj mnogo hitrejšega — zloba. Meni torej, ki sem od vas obsojen, je odločeno umreti; a vas, ki ste mene obsodili, dohiti zlo in sramota, na katero vas obsodi resnica. Jaz sprejemem svojo kazen in vam ne uteče vaša. No, vse je moralo priti tako in mislim, da je prav tako.

Obenem pa bi rad tistim izmed vas, ki so me obsodili, nekaj prerokoval. Pred svojo smrtjo namreč človek jas-

neje vidi v bodočnost. Prerokujem vam torej, moji someščanje, da vas bo brž po moji smrti zadela mnogo hujša kazen, nego je ta, ki ste jo pripravili zame. Doživeli boste vprav nasprotje tega, kar ste pričakovali. S tem, da mene usmrтите, boste zoper sebe naščuvali vse tiste, ki vas preklinjajo; jaz pa sem jih dosedaj brzdal, čeprav vi tega niti opazili niste. Ti grajavci bodo za vas tem sitnejši, čim mlajši so; zato boste njihove napade težko prenašali. Moja smrt vam torej ne vzame s pleč sramote, ki ste si jo nakopali z napačnim življenjem. S smrtnimi kaznimi ne boste nikoga oplašili, da bi vas ne grajal. Edino sredstvo, ki kaj zaleže, je to, da vsakdo izmed vas postane čim boljši človek. To sem hotel prerokovati svojim obsojalcem.

Sedaj pa se obračam do tistih izmed vas, ki so glasovali zame. Ko se v teh trenutkih zadnjič pogovarjam z vami, vam hočem sporočiti nekaj posebnega, kar se mi je danes primerilo, in pa tudi to, kako si razlagam ta čudoviti dogodljaj. Kar sem živ, sem pred vsakim, naj si bo katerimkoli dejanjem in nehanjem v svoji duši slišal nekak skrivnosten glas, ki me je svaril in zadrževal pred takimi koraki, kateri bi me utegnili peljati v nesrečo. A danes, ko me je, kakor sami vidite, doletelo to, kar pač velja za največje zlo, me ta glas ni svaril in zadrževal ne zjutraj, ko sem šel z doma, ne ko sem stopil semkaj pred sodnike, in tudi ne med mojim govorom.

In kaj neki naj to pomeni? Po mojem mnenju nič drugega, nego da to, kar me je danes doletelo, ni prav nikako zlo, ampak da je celo nekaj dobrega. Kajti v istini res bo samo eno od tega dvojega: smrt je ali to, da človek po smrti preide v nič in da ne čuti nič, ali pa, kakor pravi sporočilo, to, da se duša izpremeni in preseli iz enega kraja v drugega. Ako je smrt v tem, da naša zavest popolnoma izgine, in ako je podobna globokemu spanju brez sanj, tedaj je smrt brez dvoma dobiček. Le spominjajte se vsi tiste noči, ko ste tako trdno spali, da se vam ni prav nič sanjalo! In če s tako nočjo primerjate vse tiste noči s svojimi strahotami, razburjenji in neizpolnjenimi željami, ki ste jih doživeli podnevi ali ponoči, sem prepričan, da bo vsakdo izmed vas našel le malo dni in noči, ki bi bile srečnejše nego noč brez sanj. Če je smrt tako spanje, tedaj pa vsaj jaz vidim v njej dobiček. Ako pa je smrt prehod s tega sveta v drugega, in ako je res, kar se pripoveduje, da tamkaj bivajo vsi modri in sveti ljudje, kar jih je umrlo —

ali je potem sploh še kaj boljšega možno nego sožitje z njimi? Ne le enkrat, ampak stokrat bi hotel umreti, samo da pridem v tisti kraj.

In tako se tudi vam, sodniki, in vsem ljudem sploh pač ni treba smrti bati. In pa tega ne smete pozabiti, da za dobrega človeka ni nič zlega ne v življenju in ne po smrti.

Zato pa se prav nič ne jezim na vas, ki ste me obso-dili in tožili ter mi hoteli na ta način prizadeti zlo.

Sicer pa je čas, da gremo: jaz, da umrem, a vi — da živite. Kdo izmed nas pa gre boljšemu naproti — to ve samo Bog.«

Platon. (Po Tolstojevem prevodu.)

Iškarijot.

Sam — čisto sam! Tu nihče me ne vidi...
zakrivaj, gaj, me til...

To bil je pot, to bil je pot iz mesta,
izmed ljudi!

Gledaje k tlom po ulicah sem bežal
ven mimo znanih hiš
naprej, naprej — ko da bi bil podil me
nevihte piš...

»O Juda! Kje so srebrniki?« vpije
poulična dečad. —

»Vse vrigel v tempelj... pustite me!... Pojte
si jih iskat!«

Trgovec Levi sreča me na trgu,
pomane si roke:

»Čestitam ti na včerajšnji kupčiji,
apostol, hé!«

In Ahasver, črevljar predmestni stari,
pred hišo mi sedi:

»Kaj skrivaš v plašč se in bežiš? Poznam te —
brat Juda, ti!

Mesija tvoj, noseč tod križ pred uro,
počiti htel je tu:

odgnal sem ga. A ti hitiš gotovo
pomagat mu!...«

Naprej, naprej — no kam? Sedaj sem tukaj...
 Ne, ne! umrl ne bol
 On križan? Ne!... Pomiloste ga morda...
 Čuj, kaj je to?

Stoz gaj mi ljudstva hrum in šum odmeval
 Na Golgati sem mar?
 Čuj, kladiv jek — zabijajočih žreblje...
 za vdarom vdar!...

In hrumu bliže tihotapi Juda —
 prizor mu je odkrit:
 glej, križ stoji že tam... A On na križi
 razpet, pribit!

In Juda zre v telo nago, krvavo —
 a On tam še živi?
 Da! Ni li zdaj naravnost vanj velike
 uprl oči?...

Pod križ tja plani!... Ne! Zaman — prepoznol...
 Tu cedra močnih vej...
 In zadržnivši vrv okrog vratu si —
 visi na njej.

Na vetru guga mrtvo se mu truplo,
 glej, s kuštravoj glavo;
 srca utihnil vtrip, na vek utihnil
 vesti je boj...

Stemni se! Grom! Potres!... Mrliči živi
 zdaj vstajajo iz jam!
 Za hip i sam obešenec v življenje
 vzbudi se tam!

On vidi, sliši... Obletava črn ga
 roj netopirjev, sov...
 Srebra maši mu polno mošnjo v usta
 trop zlih duhov.

Blisk piše v črkah mu orjaških sodbo
 za ta, za oni svet...
 vihar mu tuli: »Umri, Juda, dvakrat!
 Proklet, proklet!«

Anton Aškerc.

Slepec.

Na postelji leži slok, izstradan. Osivela brada ni počesana in ni obrita. Pod obrvmi, v globokih duplinah tičita dve krvavi brazgotini, kjer so se smehljale nekdam tiste skrbne, dobrodušne, sive oči. Odeja in posteljnina — Bog, da je ne vidi! — vse preplezано, krpa na krpi. Od postelje vonja po plesnobi.

Zapeli so polnočni zvonovi. Ob hladni peči se je zganelo, šepetalo je boječe, nato so se izmuzali skozi vrata: prvi, drugi . . . in sedmi. Sedmi je bila žena, ki je dahnila od vrat sem proti postelji: »Zdaj gremo k polnočnici, ata.«

Slepec ni odgovoril. Zazeblo ga je, da je potegnil borno odejo nase.

Zvonovi so peli, pod zvezde je brnela tajna melodija, po hribih je trkala na okna, po dolini je vasovala pri starčkih in babicah, ki so strmeli v jaslice.

Tudi nad slepcem se je razlila polnočna glorijska. Počasi, komaj vidno je snemala božična tajnost resničnost z njegovih lic: grenka črta okrog ustnic se je topila, se razširila v smehljaj, oblak z njegovega čela je ginil, celo posineli brazgotini v duplih pod obrvmi sta vztrepetavali, kakor bi pomežikovali v velikem veselju.

Kaj bi ne?

Prišel je domov iz tovarne. Vesel je slekel zamazani suknjič s širokih pleč in ga obesil na kljuko. Nato si je zavihal rokave. Žena mu je nalila gorke vode v torilo. In ko je splahnil umazano črnjav s sebe, mu je nalila hladne vode v umivalnik. Pihal je in škropil okrog sebe kot razposajena racka, po kuhinji je zadišalo po milu. Poleg njega je pa stala ona in ga gledala — močnega in zdravega, kako je rasel pred njo ves čist in prazničen. In nato perilo, ki ga je čakalo, da se preobleče! Kakor sneg!

Komaj da je utegnil pojedsti. Hitro jo je udaril po mestu od štacune do štacune. Za Joška, za Micko, za Majdo, in za mojega Matevža, tega kuštravčka, in za mamo, za njo vsega po dvoje, da bo še za tistega, ki ga še ni, in vendar že je. Dolge, od dela izvlečene so bile njegove roke, pa so komaj objele vse darove, da jih je pritovoril domov.

In doma!

Ta Matevžek! Na prste se je dvigal in vtikal nosek vsepovsod, da je prekucnil svečnik z mize. »O, ti-ti!« Kdo bi ga zmerjal na sveti večer.

Pa Majda! Ta ničemurnica mala. Prve rokavičice ji je prinesel Božiček in sedaj jih ne sname. Po piškotih grabi v rokavicah, za potico prijemlje v njih.

In Micka. Ta bo za nuno. V jaslice strmi in vidi samo Jezuščka in nič drugega.

Pa mama, mama! Za nevesto bi jo prodal, taka je bila v novem šalu. In pokriva je nalašč napravila tako, da je sprožila dva kodra na čelo, o, tista dva kodra! Ko sem jih prvič videl, se je zgodilo za večno. — In nato se je sklonila tiho do njega in ga skrivaj poljubila, da niso videli otroci. Oči so ji tonile v smehu in solzah.

Potem pa je zadišalo po kadilu po vseh sobicah, blagoslov je kropila mama, oče pa je vihtel posodo z žerjavico. Prižgali so vse lučke pri jaslicah in vse svečke na dreveščku. Zvonovi so zapeli, družina se je ustavila, pesem se je dvignila:

Sveta noč, blažena noč —

Matevžek-kuštravček je poracljal dva takta za njimi in žgolet:

Sveta noc, blazena noc — — —

Tedaj pa je oslepelega samotarja pretreslo. Skozi možgane mu je ustrelila bolečina. Vonj kadila se je preli v smrad smodnika, lučke so zbledele in se raztegnile v dolge, krvave jezike, ki so sikali iz gobcev topov. Namesto blagoslova — kletev, namesto smeha stokanje, namesto perne postelje blato v jarku . . . In žvižgi sikajočih krogel — nato pekočina in tema — tema in pekočina do danes in do konca.

Tihoma so se odprla vrata. Drsajoči koraki sedmerih so pripolzeli v sobo-edinko.

»Mama!«

»Ali te zebe, ata?«

»Ne. Kaj boste sedaj po polnočnici? Jejte! Lačni ste.«

»Saj bomo, ljubi moj.«

Mama je šla po skledo krompirja v oblicah, ki jih je čakala na štedilniku. Ko je oče zavonjal soparo nezabljene jedi, se je dvignil na ležišču, da bi bruhnil kletev skozi okno, pa se je zbal otročičev in je omahnil na blazino.

Matí in sín.

»Pojdi, moj sinko, na pot,
na življenja pot,
čuvaj, moj sinko, se zmot,
življenja zmot!«

Glej, in sedaj sem nazaj,
ali, majka, znaj:
sinko tvoj često je pal,
ali vselej je — vstal!

Oton Župančič.

Kaj pa porečejo ljudje?

»Za teboj hočem iti, Gospod, ali prej mi dovoli, da se poslovim od domačinov svojih!« Jezus pa mu reče: »Nobeden ni pripraven za kraljestvo božje, kdor prime z roko za plug, pa se ozira na to, kar je zadaj.«

Evangelij sv. Lukeža.

Vodilo.

Kuj me, življenje, kuj!
Če sem kremen, se raziskrim,
če jeklo, bom pel,
če steklo — naj se zdrobim.

Oton Župančič.

Krivica.

Tisto jesen se mi je prvokrat razodela nasilnost krivice. V poznejšem svojem življenju sem nekoč poslušal ubijalca, ko je stal pred sodniki. Izpovedal se je čisto mirno in brez strahu. Ni tajil niti z besedo, da je ubil človeka. Nenadoma ga je vprašal sodnikov eden, kam da so izginile tiste tri krone, ki jih je imel mrtvi siromak v telovniku, kakor je povedal krčmar. Takrat je ubijalec zardel v obraz in je vzkipe! »Kakšne krone? Jaz ne vem nič o teh kronah!« Sodnik ni odnehal: »Ko je bil že ubit, jih ni mogel več zapiti; na oni svet pa jih tudi ni vzel seboj!« Tedaj se je zgodilo nekaj zelo čudnega: ubijalec, ki je bil povedal z mirno vestjo, da je ubil krščenega človeka, je ob tistih treh kronah popolnoma podivjal, zgrabil je stol ter ga zalučal z vso silo med sodnike, da so se blede poskrili pod mizo, treščil je obadva paznika ob tla ter kričal, rogovilil in lomastil tako neznansko, da so ga morali navsezadnje mukoma ukleniti in povezati. Delal je očitno krivico in se je očitno izpovedal; krivice delati si ni dal. —

Ob začetku šolske ure, ko smo odmolili, mi je ukazala učiteljica z osornim glasom:

»Pojdi h gospodu nadučitelju!«

Šel sem proti durim in sem čutil na hrbtu, da gledajo vsi drugi za menoj. S težkimi nogami sem stopal po stopnicah in trepetaje sem čakal, preden sem potrkal. Bali smo se nadučitelja. Visok in rejen je bil, zelo gosposki oblečen, čisto belih, testenih lic, na mehkem nosu zlate naočnike; najbolj strašen pa je bil glas njegov: sladek je bil, spolzek in mil, človeku pa so se šibila kolena pod vsako besedo.

Ko sem stal pred njim, me je premeril mirno in mrzlo izpod naočnikov ter je izpregovoril s tistim glasom:

»Oj sinko moj, zdaj pa še tajiš, da si porezal mlada drevesa, nedolžna mlada drevesca ob poti? Kaj ne veš, sinko moj, da je smrten greh, porezati mlada drevesa ob poti, velik smrten greh zoper sedmo zapoved božjo?«

»Saj jih nisem!«

»Oj, sinko moj, zdaj pa še tajiš, da si porezal mlada drevesca ob potil! Kaj ne veš, sinko moj, da je laž smrten greh, velik smrten greh zoper osmo zapoved božjo?«

»Saj ne lažem, saj jih res nisem!«

»Če jih ti nisi, kdo pa jih je; kdo je porezal mlada drevesca ob poti?«

»Jaz jih nisem; ne vem, kdo da jih je!«

»Glej, kako si zakrknjen! Če jih sam nisi, veš prav gotovo, kdo da jih je! Kdor utaji resnico, je lažnivec! Le pojdi, sinko moj!«

Iztegnil je belo roko in šel sem ihteč. Zaklenili so me samega čez poldne. Lačen nisem bil, toda hudo žalosten. Vedel sem, da so porezali drevesca ob poti kraj Lenarčičevega vrta; pravili so, da je bil Gašperinov, ali videl ga nisem; in da sem ga videl, bi ne bil povedal, nalašč ne.

Ko je zvonilo poldan, zamolklo, počasi in dolgo, me je nenadoma minila mehkobna žalost in vsega se me je polastil divji srd. Tresel sem se kakor v vročici, kričal, teptal z nogami, bil z drobnimi pestmi po klopeh, zalučil tablico ob tla, da se je razletela na drobne kosce, razlomil pisalnik, raztrgal ves papir, kolikor sem ga našel in dosegel; nato sem begal brez uma po široki izbi vse do ene ure, nazadnje pa sem omahnil in zaspal.

Zaklenili so me čez poldan tudi drugi dan.

Ivan Cankar.